

Univerza v Ljubljani

Pravna fakulteta

**ŽENSKÉ STORILKE KAZNIVEGA DEJANJA UBOJA IN
UMORA**

Magistrsko diplomsko delo

Avtorica: Jelena Stanković

Mentorica: izr. prof. dr. Katja Filipčič

Ljubljana, 2019

Zahvaljujem se mentorici prof. dr. Katji Filipčič za strokovno vodenje in usmerjanje ter spodbudo pri izdelavi magistrskega dela.

Iskreno se zahvaljujem tudi družini in vsem svojim najbližjim za moralno podporo v času študija.

Kazalo

1.	Kriminaliteta žensk.....	1
1.1.	Tradicionalne teorije o ženski kriminaliteti.....	1
1.2.	Ženska kriminaliteta skozi zgodovino	2
1.3.	Pot žensk v kriminaliteto	3
1.4.	Preobrazba žrtve v storilko.....	4
2.	Statistika kriminalitete žensk.....	7
2.1.	Kriminaliteta žensk v Sloveniji po osamosvojitvi.....	7
2.2.	Kriminalitete žensk v bivši Jugoslaviji.....	8
2.3.	Pregled kriminalitete v regiji	8
2.3.1.	Republika Bosna in Hercegovina	8
2.3.2.	Republika Hrvaška	9
3.	Kaznivo dejanje uboja in umora.....	11
3.1.	Kaznivo dejanje uboja in umora v regiji	13
3.1.1.	Kaznivo dejanje uboja in umora v Jugoslaviji.....	13
3.1.2.	Kaznivo dejanje uboja in umora na Hrvaškem.....	14
3.1.3.	Kaznivo dejanje uboja in umora v Srbiji.....	15
3.2.	Prispevek žrtve k izvršitvi kaznivega dejanja.....	15
3.2.	Razlike med ženskimi in moškimi storilci	16
3.2.1.	Starost.....	16
3.2.2.	Čustva.....	16
3.2.3.	Način izvršitve umora.....	16
3.2.4.	Kraj umora.....	17
3.3.	Primeri umorov ženskih storilk	17
4.	Ženske in nasilje.....	21
4.1.	Oblike nasilja v družini in temeljne značilnosti pojava.....	21
4.2.	Družina – temeljni varnostni sistem ali osnovni vir nevarnosti?.....	22
4.3.	Obravnavanje nasilja v družini in sistemski pristop.....	23
4.4.	Teorije nasilja med intimna partnerjema.....	23
4.4.1.	Splošna teorija pritiska	23
4.4.2.	Teorija zmanjšanja izpostavljenosti	24
4.4.3.	Implicitna teorija	24

4.5.	Nasilje in ljubezen	24
5.	Zakonska odmera kazni	27
5.1.	Odmera kazni v ZDA	27
5.2.	Kaznovalna politika v Sloveniji	28
5.3.	Neprištevnost v kontekstu "sindroma zlorabljenе ženske"	28
6.	Statistični podatki	31
6.1.	Gorenjska regija	31
6.2.	Štajerska regija	31
6.3.	Dolenjska regija.....	32
6.4.	Primorska regija	32

Kazalo tabel

<i>Tabela 1: Gorenjska regija</i>	31
<i>Tabela 2: Štajerska regija</i>	32
<i>Tabela 3: Dolenjska regija</i>	32
<i>Tabela 4: Primorska regija</i>	33

Povzetek

Magistrsko delo se ukvarja s problemom izvrševanja kaznivega dejanja uboja in umora s strani ženske storilke ter tipologijo storilk omenjenega kaznivega dejanja. Delo je razdeljeno na dva večja dela. V prvem delu je prikazana kriminaliteta žensk in njen položaj skozi zgodovino. Pregledali smo tudi statistične podatke o kaznivih dejanjih uboja in umora na področju nekdanje Jugoslavije (po njenem razpadu), kot tudi regijo jugovzhodne Evrope. V drugem delu je podana razlaga kaznivega dejanja uboja ali umora po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije. Nadalje so v nalogi obdelani prispevki žrtve za izvršitev kaznivega dejanja ter razlike med ženskimi in moškimi storilci. Pri tem so upoštevane razlike, ki so najbolj očitne, kot so starost, čustva, način in kraj umora. Ko ženska stori kaznivo dejanje umora, je to skoraj v vseh primerih zaradi dolgoletnega trpljenja nasilja v družini. Način izvršitve kaznivega dejanja je običajno zelo oseben, kar nakazuje na to, da je bila storilka navezana na žrtev. Slednje imajo posledično hude poškodbe glave ali prsnega koša. Kraj umora je vedno skupno domovanje – hiša ali stanovanje, v katerem sta žrtev in storilka skupaj živeli. Nadalje je v nalogi analizirano nasilje v družini kot eden izmed glavnih razlogov, zakaj sploh ženske morijo in kakšnih težav se želijo rešiti z izvršitvijo kaznivega dejanja umora ali uboja. V sklopu magistrskega dela je prikazana zakonska odmera kazni v pravosodnem sistemu Republike Slovenije ter kakšne so oteževalne in tudi možne olajševalne okoliščine. Na podlagi podatkov iz sodb, s katerimi razpolaga Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, je bila v sklopu magistrskega dela izvedena analiza profilov storilk kaznivega dejanja uboja ali umora glede na geografsko področje. Analiza sodb po regijah Republike Slovenije je pokazala, da je povprečna starost storilk 38–51 let, z zelo nizko izobrazbo (končana samo osnovna šola), s slabimi socialnimi kompetencami. Za storilke so pogosto značilne tudi duševne ali osebnostne motnje.

Ključne besede: umor, uboj, ženske, ženske storilke, nasilje v družini, kaznivo dejanje, tipi storilk, zlorabljen ženska, kazni, pravosodni sistem, intimni partnerji, žrtev, kriminaliteta žensk, sodišče, zapor.

Summary

The master thesis is dealing with problem of committing the crime of murder by a female offender, as well as the typology of the perpetrators of this crime. It is divided into two major parts. The first part shows the criminality of women and their position through history. We also reviewed statistical data on criminal acts of murder in the area of former Yugoslavia (after its disintegration), as well as the region of south-eastern Europe. The second part explains the crime of murder according to the law of the Republic of Slovenia. In addition, this thesis deals with the victim's contribution to the commission of crime and the differences between female and male perpetrators. In this master thesis we considered the differences that are most evident, such as age, emotions, type and place of murder. When a woman commits a crime, the main reason in almost all these cases is because of the long-standing suffering of family violence. The method of committing a crime is usually very personal, which suggests that the perpetrator was attached to the victim. Result of crime is severe head and chest damage on victim's body. The place of homicide is always a house, or an apartment in which they lived together (the victim and the perpetrator). In addition, domestic violence is addressed in the task as one of the main reasons for committing murder. Within the master's thesis, the legal assessment of the sentence in the judicial system of the Republic of Slovenia is processed, and what are the aggravating and possible mitigating circumstances. Based on the data from judgments owned by the Institute of Criminology at the Faculty of Law in Ljubljana, the perpetrator's profile according to the geographical area was carried out. The analysis of judgments by regions of the Republic of Slovenia showed that the perpetrator is approximately between 38 and 51 years old, with very low education (elementary school) and poor social competences. In all these cases, they often have problems with mental or personal disorders.

Key words:

murder, women, women perpetrators, domestic violence, crime, types of perpetrators, abused women, sentences, justice system, intimate partners, victims, criminology of women, court, jail

Uvod

Živimo v družbi, kjer se na vsakodnevnem nivoju dogajajo različna kazniva dejanja. Ozaveščenost o omenjeni problematiki je relativno majhna, velikokrat pa se kot storilci kaznivega dejanja znajdejo predvsem pripadniki moškega dela prebivalstva. Malo je znano o ženskah storilkah kaznivega dejanja, saj statistično gledano močno prednjačijo moški. Do takšnega stanja pridemo predvsem zato, ker dandanes še vedno nimamo prave slike oz. predstave o pojavu kaznivih dejanj in njihovem izvoru. Večina pripadnic nežnejšega spola se za izvršitev kaznivega dejanja odloči v domačem okolju, predvsem znotraj družine. Ženske storilke kaznivega dejanja nikoli ne izvršijo brez razloga, zato lahko vzrok iščemo predvsem v načinu življenja znotraj družine. Kot glavni vzrok se največkrat pojavlja dolga leta trpljenja različnih oblik nasilja predvsem s strani intimnega partnerja ali moža. V določeni fazi se to nasilje stopnjuje in se velikokrat konča kot hujše kaznivo dejanje. V tem primeru kot hujše kaznivo dejanje izpostavljam predvsem uboj in umor v družini. Razlika med slednjima je bolj natančno predstavljena v nadaljevanju magistrskega dela. Pri večini ubojev ali umorov, kjer se kot glavne storilke pojavljajo ženske, naletimo na podobne vzorce. Storilke storjeno kaznivo dejanje obžalujejo, saj predhodno niso izvršile nikakršnega drugega kaznivega dejanja. Glede na to, da se večina takšnih kaznivih dejanj izvrši v družinski hiši oz. stanovanju, ne preneha dejstvo, da se za sredstvo izvršitve uporabijo predmeti, ki so na dosegu roke. Statistično gledano, sta tako v večini primerov glavna predmeta, s katerima je izvršeno kaznivo dejanje, prav nož in sekira. Oba predmeta sta v domačem okolju s stališča morilke lahko dosegljiva, obenem pa zmožna povzročiti hude telesne poškodbe s smrtnim izidom. Velikokrat se ženske storilke poslužujejo omenjenih predmetov, s katerimi žrtvam povzročijo poškodbe predvsem v predelu prsnega koša in glave, saj se pri napadu pretežno osredotočajo na srce in glavo.

V magistrskem delu se tako najprej osredotočamo na zgodovinski položaj žensk v družbi. Pri tem smo opravili tudi pregled kriminoloških teorij o kriminaliteti žensk in pogled različnih kriminologov na ta problem znotraj družbe, v kateri živimo. V preteklosti, tako kot tudi danes, je ženska predstavljena kot nežnejši spol. Ženska po naravi pridobi vlogo skrbnice oz. matere. Njena glavna naloga je skrb za hišo in družino ter prirastek in vzgoja otrok. Skladno s tem ženskemu spolu pripadajo opisi, kot so: »ženska – mati«, »ženska – soproga«, »ženska – gospodinja«. Skoraj nihče oziroma redko kdo pa povezuje pripadnice nežnejšega spola z besedo »morilka«. V današnjem času in družbi število žensk morilk raste in je na žalost vse bolj pogost pojav. V nadaljevanju magistrskega dela so predstavljeni pogledi in nekateri ključni dejavniki, kot tudi različne oblike hujšega kaznivega dejanja, kjer kot storilke nastopajo ženske.

Za potrebe izdelave magistrskega dela smo uporabili tudi različne statistične podatke. Pri zbiranju in analizi različnih statističnih podatkov smo se osredotočili predvsem na Republiko Slovenijo in regijo jugovzhodne Evrope. Za to področje smo pridobili veliko različnih zgodovinskih podatkov. Poleg statističnih zapisov smo v sodelovanju z Inštitutom za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani uporabili tudi vse dostopne podatke, pridobljene

na podlagi različnih sodb. Slednje smo uporabili predvsem pri analizi in prikazu kaznivih dejanj za posamezna območja znotraj Republike Slovenije.

Eden izmed pomembnih vidikov je tudi psihološki pogled na problematiko ženske kriminalitete. Pri tem smo poskušali razumeti miselnost in doumeti, kakšen je prehod ženske iz matere, soproge oz. partnerke v storilko kaznivega dejanja – morilko. Kakšni so glavni motivi ter na kakšen način in zakaj sploh pride do take odločitve in izvedbe dejanja. Velikokrat se kot glavni razlog navaja predvsem nasilje v družini, saj pripadnice nežnejšega spola dolga leta trpijo nasilje. Takšna oblika nasilje posledično pripelje do izvršitve kaznivega dejanja. Nasilje v družini predstavlja velik družbeni problem, kajti takšno nasilje ni samo stvar družine, ampak se odraža na vseh nas. Vsi posamezniki kot tudi celotna družba bi morali biti bolj ozaveščeni o tej temi. Na ta način bi lahko vplivali na preprečitev takšnih dejanj, še preden se dejansko zgodijo. Nasilnega partnerja bi morali pravočasno prijaviti ustreznim organom, ga odstraniti iz skupnega stanovanja in ponuditi pomoč ženski žrtvi. S tem bi jo ustrezno zaščitili in v veliki verjetnosti tudi preprečili izvršitve kaznivega dejanja nad intimnim partnerjem.

Po toči je zvoniti prepozno in ženske se kot storilke kaznivega dejanja tako kot moški znajdejo v kazenskem postopku. Ženska storilka se na sodišču obravnava na različne načine. Če je storilka dolga leta trpela različne oblike nasilja s strani žrtve, se to v večini primerov obravnava kot olajševalna okoliščina. Vendar ni vedno tako, saj se v primeru izvršitve hujšega kaznivega dejanja uboja ali umora, medtem ko je žrtev spala, obravnava kot obteževalna okoliščina. Večina feministk je poskusila predstaviti pogled, da ženske najpogosteje izvršijo hujše kaznivo dejanje ravno v času, ko žrtev spi, predvsem zaradi različne telesne konstrukcije med storilko in žrtvijo. To naj bi bil ključni razlog, s tem pa bi bilo ovrženo prepričanje, da želijo kaznivo dejanje storiti na zahrbtnen način. Ta teorija dandanes na sodišču še ni uveljavljena. Izvršitev kaznivega dejanja na tak način še vedno ocenjujejo kot obteževalno okoliščino.

Magistrsko delo vsebuje tudi kratko razlago in predlog, kako se vsi mi kot predstavniki družbe lahko borimo z nasiljem v družini. Tako otroke kot tudi odrasle osebe je treba podučiti, da nikakršna oblika nasilja ni sprejemljiva. Na nasilje ne smemo gledati kot na obliko kaznovanja za napačna dejanja. Predvsem pa nasilja ne smemo uporabljati za izkazovanje kakršne koli moči nad drugimi.

1. Kriminaliteta žensk

Družba in okolica nam narekuje, da so ženske in moški enakopravni, v smislu enake obravnave pred zakonom na sodišču, izrekanja enakih kazni in drugih možnosti. Za razliko od preteklosti danes ženske živijo bolj svobodno, imajo lasten vir prihodkov, saj so zaposlene in imajo možnost kariernega napredovanja. Skozi čas so si ženske pridobile enakopravnost, saj imajo danes tudi volilno pravico (aktivno in pasivno) kot tudi pravico o samostojnem odločanju o tem, kdaj želijo imeti otroke in niso več podrejene moškemu v tolikšni meri kot nekoč. Če pogledamo skozi zgodovino, lahko zagovarjamo stališče, da so si ženske izborile svoje pravice in samostojnost. Kljub temu še vedno prihaja do začudenja in zgražanja, če katera izmed pripadnic nežnejšega spola stori hujše kaznivo dejanje uboja ali umora. V veliko primerih je to posledica dolgoletnih različnih oblik pritiskov oz. celo oblik hudega nasilja s strani žrtve.

1.1. Tradicionalne teorije o ženski kriminaliteti

Prve kriminološke teorije ženski kriminaliteti niso posvečale veliko pozornosti. Ženske so dojemali kot spolni objekt, ki služi za zadovoljevanje fizioloških, psiholoških in družbenih potreb moških. Redki so avtorji, ki so omenjali žensko kriminaliteto in nanjo gledali z drugih zornih kotov, zato ni obstajalo enotno stališče o vzrokih ženske kriminalitete. Edino spoznanje, ki je bilo skupno vsem, je statistično dokazana nizka stopnja ženske kriminalitete v primerjavi z moško. Prva skupina teoretikov je iskala vzroke za žensko kriminaliteto v biološko-psihološki sferi. Njeni predstavniki so bili Cesare Lombroso, William Ferrero, W. I. Tompas, Sigmund Freud in drugi. Njihova prepričanja temeljijo na biološkem determinizmu. Na zločin gledajo kot na naravno ravnanje. Žensko kriminaliteto so pojasnjevali z njihovo šibkostjo in nižjim nivojem hormona androgena. Nasprotniki so oporekali, da nasilje ni odvisno od telesne moči. Psihološke teorije so pojasnjevale žensko kriminaliteto z žensko pasivnostjo, nenasilnostjo, občutkom odvisnosti in nemoči ter nesamozavestnostjo. Ženska pasivnost naj bi pojasnjevala manjšo udeležbo žensk v nasilnih kaznivih dejanjih, težnjo k nepoštenosti so povezovali z relativno velikim številom žalitev pri ženskah, lažnim obtoževanjem in zastrupitvami. Prvi poskus razlage ženske kriminalitete zasledimo s strani Cesara Lombrosa v letu 1895. Nekaj desetletij kasneje je svojo teorijo razvil Otto Pollak. Zatem je sledila teorija Sigmunda Freuda, ki je na žensko prestopništvo gledal kot na rezultat zavidevanja moškega spolnega organa in je trdil, da ženska postane kriminalka, ker želi biti moški, iz tega razloga posledično postane nevrotična. Ženska kriminaliteta je bila omenjena tudi v delih avtorjev, ki so kriminaliteto pojasnjevali s socialno-ekonomskimi dejavniki. Predstavniki teh misli so bili Covan, Coldwell in drugi. Žensko kriminaliteto so pojasnjevali z različnim družbenim položajem žensk in moških. Ženske so po njihovem mnenju izključene iz družbenega življenja, zaradi česar imajo za razliko od moških malo priložnosti za izvrševanje kaznivih dejanj. Obstajali so tudi teoretiki, ki so bili mnenja, da je ženska kriminaliteta rezultat istočasnega delovanja biološko-psiholoških in družbeno-ekonomskih dejavnikov. Mednje spadajo Mabel Elliott, Selig, Hageman in drugi. Mabel Elliott je menila, da je družbeni položaj glavni

dejavniki, ki vodi ženske k storitvi kaznivih dejanj. Glavni razlog za različno število kaznivih dejanj med spoloma je videla v načinu življenja.¹

1.2. Ženska kriminaliteta skozi zgodovino

Prve znane kriminološke teorije, kjer je obravnavana ženska kriminaliteta, temeljijo predvsem na teoriji, da so razlogi za žensko kriminaliteto enaki razlogom za moško kriminaliteto. A skozi zgodovino ugotavljamo, da se je skupaj z razvojem kriminoloških teorij in feministične kriminologije razvila tudi drugačna razlaga ženske kriminalitete, ki trdi, da razlogi za moško in žensko kriminaliteto niso enaki, kar posledično pomeni, da tudi kriminaliteta ne more biti enaka. Ob prvem stiku z literaturo s področja »ženske kriminologije« je nemogoče spregledati, da so razlike med ženskami in moškimi v okviru kazenskopravnega sistema očitne in velike. Razlika med spoloma v kriminaliteti je ena od glavnih tem feministične kriminologije.²

Ženske se pojavljajo kot prestopnice v vseh vrstah kaznivih dejanj, vse od najbolj do najmanj nevarnih. Kljub temu med storilci močno prevladujejo moški. Heidensohn tako navaja, da ženske storijo manj nevarna kazniva dejanja kot moški.³ Obstajata dve glavni razliki med žensko in moško kriminaliteto. Prva razlika je drugačna obravnava žensk v primerjavi z moškimi. Na sodišču jih obravnavajo mileje v primerjavi z moškimi. Druga izhaja iz teze, da je ženska kriminaliteta v osnovi drugačna, a razlogi za to so v splošno znanih razlikah med ženskim in moškim spolom. Ženske so že v zgodovini bile vzgajane patriarhalno, da bodo pridne deklice, skrbijo za soproga in otroke ter da so podrejene moškemu. Od nekdaj so učene, da je ženski spol nežnejši in slabši in da zaradi tega ne morejo skrbeti same zase ter da je normalno, da niso samostojne. Vse to je posledično vplivalo na manjšo kriminaliteto žensk, ker imajo ženske zaradi svoje družbene vloge manj priložnosti za izvrševanje kaznivih dejanj. Psihologinja Carol Gilligan meni, da ženske razmišljajo drugače kakor moški. Usmerja jih etika povezanosti, skrbi in odgovornosti za druge. Idealno tipična ženska je namreč mati, soproga, zaposlena in po potrebi še oseba, ki skrbi za bolnega ali kako drugače odvisnega sorodnika. Zaradi tega ženska ostane brez prostega časa in energije, kar pripelje do pomanjkanja časa za kršitve zakona.⁴

Eden od redkih kriminologov, ki je trdil nasprotno od vseh ostalih, je bil Oscar Pollak. V delu »The Criminality of Women« (1950) je zapisal, da so ženske inherentno goljufiva in pretkana bitja, zato lažje prikrijejo kazniva dejanja. Ženske so bolj spretno v manipuliranju z ljudmi in laganju ter zaradi tega nastopajo pogosteje v vlogi napeljevalke ali organizatorke, vendar ne neposredne storilke kaznivega dejanja. Pollak je menil, da so moški tisti, ki izvršujejo kazniva dejanja in s tem za ženske opravljajo »umazano delo«.⁵ Oblikoval je še koncept »kavalirstva«. Zagovarjal je stališče, da so

¹ Konstantinović Vilić S., Zbornik radova Pravnog Fakulteta u Nišu, 65/2013, (str. 97–99) – dostopno prek: <http://www.prafak.ni.ac.rs/files/zbornik/65-LAT/boba-LAT65.pdf> (10. 3. 2019).

² Plesničar M. M., Nežnejši spol, 2012 (str. 3–5).

³ Walklate S., Gender and crime, 1995 (str. 5–7).

⁴ Kanduč Z., Kriminologija, 1999 (str. 301).

⁵ Kanduč Z., Kriminologija, 1999 (str. 300–302).

ženske, ki jih kazenskopравни sistem zajame, obravnavane bistveno mileje zaradi pretežno moških uradnikov, ki jih želijo zaščititi pred strogo kaznijo.⁶ Nasploh velja, da so ženske vse prej kot poglavitni kriminalni akter, namreč osebe, ki bi se jih ljudje bali zaradi njihove pripravljenosti, da udeležujejo svoje morilske, pretepaške, tatinske in druge nevarne potenciale. Eden od razlogov, zakaj izvršujejo kazniva dejanja, je nasilje moških nad njimi. Ženske tudi ubijejo, ampak le redko, a žrtev je navadno nekdo, ki je s storilko v intimnem razmerju in je z njo poprej ravnal grdo in nasilno.⁷ V zgodovini je moško nasilje umeščeno v kontekst patriarhalnih struktur in spolne delitve dela. Tukaj naletimo na dve značilni teoriji. Po prvi je moško nasilje strateško in taktično sredstvo za vzdrževanje patriarhalnih razmerij. Druga teorija vidi v nasilju zoper ženske izraz moške negotovosti zaradi postopnega, a vseeno dovolj očitnega in napredujočega razkrajanja patriarhalnih struktur.⁸

Navedeni teoriji sta izpostavljeni iz razloga, da nasilje nad ženskami izvira že iz preteklosti, saj se je uporabljalo kot eden izmed načinov vzgajanja žensk. V preteklosti je bilo nasilje povsem sprejemljiva metoda vzgajanja, saj so ženske morale živeti v takih okoliščinah in obenem biti povsem podrejene moškemu. Takšen način vzgoje in okoliščine predstavljajo glavni razlog za žensko kriminaliteto. Ravno nasilje v družini žensko pripelje do takšnega stanja, da se odloči in izvede hujše kaznivo dejanje, kot npr. poskus uboja ali umora oziroma kar uboj ali umor.

1.3. Pot žensk v kriminaliteto

Družba, v kateri živimo, gleda na ženske kot na bitja, ki ne izvršujejo kaznivih dejanj, ker se kazniva dejanja povezujejo predvsem z moškimi. Pripadnice nežnejšega spola so v določenih družbah še vedno podrejene moškimi in nimajo enakih pravic kot moški oz. so celo pojmovane kot manjvredne.⁹ Posledično so ženske diskriminirane pri pomembnih političnih funkcijah in niso vključene v ekonomsko in razvojno politiko. Diskriminacija žensk se odraža tudi na drugih področjih. V poslovnem svetu so tako prikrajšane za sredstva, potrebna za kariero, usposabljanje ali poslovne informacije. Vse to so razlogi, da se ženske odločijo za slabo plačane zaposlitve oz. celo ostanejo brezposelne. Zaradi pomanjkanja možnosti zaposlovanja ženske niso finančno neodvisne. Posledično to pomeni, da ne morejo zapustiti svojega partnerja, ki jih zlorablja, ravno zaradi ekonomske neodvisnosti. V primeru razpada zakona mora v večini družb ženska zapustiti dom, saj nima pravice do lastništva, kar povzroči, da takšne ženske zapadejo v revščino. A tudi dom kot tak ni več varen, saj je nasilje v družini vse bolj razširjeno. Vsi ti dejavniki vplivajo na žensko in v njej prebudijo občutek tesnobe, samote in manjvrednosti. Izhod iz takšnih težav nemalokrat vidijo ravno v prestopu zakona in izvršitvi kaznivega dejanja v upanju na boljšo prihodnost.

Različne teorije o vzrokih kriminalitete predpostavljajo, da kriminaliteto povzroča predvsem status posameznika v družbi. Posameznik oziroma posameznica, ki je

⁶ Pleasničar M. M., *Nežnejši spol*, 2012 (str. 6).

⁷ Kanduč Z., *Ženske in kriminaliteta, Kriminalke in kriminalci*, 2018 (str. 91–92).

⁸ Kanduč Z., *Kriminologija*, 1999 (str. 296).

⁹ Vlachova M. in BIASON L., *Women in an Insecure World*, Geneva, 2005.

okarakterizirana kot finančno manjvredna – revna, slabo izobrazena in neustrezno socializirana, prihaja iz razcepljene družine ali delinkventnega socialnega kroga –, hitreje podleže deviantnosti. Pri tem pomembno vlogo igrajo dejavniki iz družbenega okolja, ki posameznika dejansko potiskajo v kriminalno dejanje.¹⁰

Nekateri raziskovalci menijo, da so lahko tudi hormonske spremembe v organizmu ženske razlog za kriminalno obnašanje. Nosečnost, predmenstrualni sindrom ali klimakterij so kompleksna stanja, ki vplivajo na odločitev za izvršitev kaznivega dejanja. Takšnemu stanju ne sledijo zgolj fizične spremembe, temveč tudi psihične (večja občutljivost, labilnost, agresivnost, depresija, histerično reagiranje).¹¹

Pojma »agresija« ne povezujemo z ženskami, ker smo naučeni, da so ženske pridne, občutljive in tiste osebe, ki skrbijo za vse ostale člane svoje družine. V resnici pa stanje ni takšno. Tudi ženske so zmožne ravnati nasilno prav tako kot moški. Raziskovalci menijo, da agresija pri ženskah ni vrojena lastnost, ampak je odvisna predvsem od načina življenja in življenjskega okolja. Kakorkoli že, omenjene okoliščine nas pripeljejo do ugotovitve, da je ženskega fizičnega nasilja veliko manj v primerjavi z moškimi. Za razumevanje agresivnega vedenja v splošnem in pri ženskah je pomembno osvetliti vlogo jeze. Jeza je s kriminološkega vidika izrazito kritično in nevarno čustvo, saj običajno implicira zunanji občutek odgovornosti za doživeto negativno situacijo in v tem pogledu vključuje tudi grajanje drugega, povzročitelja nezaželene situacije.¹²

1.4.Preobrazba žrtve v storilko

Pri odnosih med moškimi in ženskami je moški spol običajno okarakteriziran kot bolj nasilen, kar si razlagamo, da predstavlja storilca. V takšnih okoliščinah je ženska obravnavana kot žrtev, saj je običajno tako fizično šibkejša od svojega partnerja. Vendar to ni recept, kot tudi ne pravilo, saj velikokrat pride do zamenjave vlog žrtve in storilca. Pod vplivom različnih okoliščin lahko pride do spremembe vloge, kjer se ženska prelevi iz žrtve v storilko. Na to dejanje vpliva več faktorjev, saj je ta način preobrazbe dolgotrajen proces, vendar pa do same spremembe pride nenadno. Žensko do takšnega dejanja pripeljejo različni dejavniki, ki močno vplivajo na njeno odločitev in vsa nadaljnja dejanja. Oseba, ki spremeni svoj pogled na kaznivo dejanje, je pred tem dolgo časa preživljala različne oblike zatiranja in trpljenja oziroma celo nasilja. V družbi je bila zatirana predvsem zato, ker je ženska in ni bila obravnavana enakopravno v primerjavi z moškimi konkurenti. Pri tem je trpela za različnimi oblikami diskriminacij zgolj zato, ker je predstavnica nežnejšega spola, kar je povzročilo nezmožnosti osebnega napredovanja, omejevanja s strani nadrejenih, nezmožnost pridobivanja boljšega ekonomskega in političnega statusa v svetu, kjer prevladujejo moški, in podobno. V veliki večini primerov pripadnica nežnejšega spola trpi za različnimi oblikami nasilja. Primer takega je tudi nasilje v družini, ki je izraženo kot posledica zgodovinske vloge ženske v družbi oziroma kot nezadovoljstvo s strani

¹⁰ Meško G., Kriminologija, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, 2008 (str. 145).

¹¹ Kanduč Z., Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Ljubljana 52 / 2001 / 4 s. (str. 300–316).

¹² Kanduč Z., Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Ljubljana 52 / 2001 / 4 s. (str. 314–316).

nasilnega partnerja. Vsi ti dejavniki pripeljejo do kopičenja jeze in nemoči nad celotno družbo in samim sistemom vrednosti. Rezultat tega je običajno preobrazba v storilko. Čas, potreben za preobrazbo, kot tudi hitrost same preobrazbe sta odvisna predvsem od psihične moči posamezne ženske.

Na podlagi mnogih raziskav in obravnavanj žensk kot storilk kaznivih dejanj lahko pridemo do spoznanja, da pripadnice nežnejšega spola izvršijo zelo malo kaznivih dejanj. Če pa že pride do kaznivega dejanja, gre po navadi za hudo kaznivo dejanje. Nasilje nad ženskami pripelje do tega, da se ženska po dolgotrajnem trpljenju različnih oblik nasilja spremeni iz žrtve v storilko hudega kaznivega dejanja. Ta prehod dejansko predstavlja odziv na nasilja in je način, da se odbrani pred nasiljem. Na nek način to deluje kot obrambna metoda nežnejšega spola.¹³

¹³ Sterle J., Kriminaliteta žensk, Revija za kriminalistiko in kriminologijo 49/1998 (str. 145).

2. Statistika kriminalitete žensk

Znano je, da je število ženskih storilk kaznivih dejanj manjše od števila moških storilcev kaznivih dejanj. A kljub temu ne gre zanemariti števila storilk kaznivega dejanja nežnejšega spola. V veliki večini držav na območju Evrope se tako poraja enako vprašanje v raziskavah, ki obravnavajo žensko kriminaliteto. Predvsem so zanimivi podatki o deležu žensk storilk kaznivega dejanja, katera kazniva dejanja izvršujejo, na kakšen način in kakšne so izrečene kazni. Kriminaliteta žensk je postala širši predmet raziskovanja v 20. stoletju in tudi danes ni nobenega dvoma, da je na raziskovanje vplival nastanek feminizma v tistem času. Za žensko kriminaliteto so se v 20. stoletju zanimali tudi nemški raziskovalci in pisci. Dobili so zanimive statistične podatke, ki kažejo, da je bila ženska kriminaliteta precej visoka tako med prvo svetovno vojno in kot tudi v obdobju 1920–1925, v času najhujše ekonomske krize.¹⁴ Na podlagi teh rezultatov bi lahko zaključili, da ženske storilke podobno kot moški storilci izvršujejo enaka kazniva dejanja. Glavna razlika je v načinu, sredstvu in razlogu izvršitve.

2.1. Kriminaliteta žensk v Sloveniji po osamosvojitvi

Podobno kot v drugih državah tudi kriminologi v Sloveniji niso namenili posebne pozornosti ženski kriminaliteti. Iz dosegljivih statističnih podatkov, ki obstajajo za to obdobje, lahko na podlagi izvedenih analiz zaključimo, da so bile ženske ovadene za približno 2.000 kaznivih dejanj letno, kar je kar osemkrat manj kaznivih dejanj v primerjavi z moškimi storilci. Ženske so bile za razliko od moških najpogosteje osumljene kaznivih dejanj tatvine in goljufije.¹⁵ Če bi za primerjavo vzeli časovno obdobje po letu 1990, pridemo do sklepa, da je ženska kriminaliteta med letoma 1990 in 1995 upadla. Kot glavni razlog za to navajamo splošne družbene razmere, osamosvojitve Republike Slovenije, med drugim pa tudi reformo pravosodja, saj je bila leta 1995 izvedena večja reorganizacija slovenskega pravosodnega sistema. Delež žensk povratnic je občutno manjši v primerjavi z moškimi povratniki.¹⁶

V novejšem obdobju je na področju Slovenije prišlo do zvišanja števila ovadenih žensk. Iz policijskih podatkov med letoma 2003 in 2015 izhaja, da se je v letu 2014 znatno zvišalo število ovadenih žensk za različna kazniva dejanja. V tem letu je bilo ovadenih 6.972 žensk, kar predstavlja veliko odstopanje v primerjavi s preteklim obdobjem. Na podlagi analiz policijskih podatkov so raziskovalci zaključili, da lahko ženske storilke kaznivih dejanj razvrstijo v dve starostni skupini, in sicer 25–34 let in 35–44 let. To pomeni, da ženske storilke dosežejo največjo kriminalno aktivnost kasneje kot moški storilci.¹⁷

¹⁴ Šelih A., Ženske, kazensko pravo in kriminaliteta: storilke kaznivega dejanja detomora in umora v spisih Deželnega sodišča v Ljubljani (1899–1910), (str. 213–216).

¹⁵ Sterle J., Kriminaliteta žensk, Revija za kriminalistiko in kriminaliteto, Ljubljana 49, 1998 (str. 136–139).

¹⁶ Šelih A., Ženske in kriminaliteta, Kriminaliteta žensk v Sloveniji v obdobju 2003–2015, Institut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Ljubljana 2018, (str. 36–39).

¹⁷ Šelih A., Ženske in kriminaliteta, Kriminaliteta žensk v Sloveniji v obdobju 2003–2015, Institut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Ljubljana 2018 (str. 25–31).

2.2. Kriminalitete žensk v bivši Jugoslaviji

Obstajajo različne raziskave na temo kriminalitete žensk in vse ugotavljajo, da si kriminaliteto žensk lahko razlagamo skozi njihovo socializacijo. Splošno je sprejeto mnenje, da so ženske v primerjavi z moškimi manj primerne za kriminalno dejavnost in imajo zanje manj priložnosti. Če le pride do ženske kriminalitete, je njena struktura povsem drugačna od moške. Najtežja kazniva dejanja, ki jih izvršujejo ženske, so uboji ali umori, a razlogi za njihovo izvrševanje se pojasnjujejo s stereotipom o pričakovanem obnašanju poročene ženske in z njenimi realnimi potrebami. Statistični podatki za SFRJ iz leta 1989 za obdobje 1987–1989 dokazujejo, da so ženske, obsojene za kazniva dejanja, izvršile okoli 13 % vseh kaznivih dejanj ter da ta številka rahlo pada. Pri pregledu obdobja med letoma 1981 in 1988 za tedanjo Zvezno Republiko Srbijo je zabeleženo, da kriminaliteta žensk vidno narašča predvsem do leta 1985, na kar 37 %, a je že v naslednjem letu ta številka začela postopoma upadati. Razmerje med moškimi storilci in ženskami storilkami je dokaj enako in predstavlja približno 15 % celotnega kriminala tedanje Republike Jugoslavije. Ženske so v času nekdanje skupne republike največ kaznivih dejanj povzročile v povezavi z njihovimi tradicionalnimi socialnimi vlogami. Pogled na žensko kriminaliteto je bil drugačen kot danes, saj je bila ženska kriminaliteta takrat omejena predvsem na nekaj skupin kaznivih dejanj: kaznivo dejanje zoper čast in dobro ime, zoper življenje in telo ter kazniva dejanja zoper premoženje in gospodarska kazniva dejanja. Na podlagi statističnih podatkov je bilo leta 1988 v Jugoslaviji največ žensk obsojenih za premoženjska kazniva dejanja – kar 25 %, sledila so jim kazniva dejanja zoper čast in dobro ime (19 %). Velika odstopanja se niso pokazala tudi pri gospodarskih kaznivih dejanjih, ta so znašala dobrih 18 %, ter za kazniva dejanja zoper življenje in telo, ki so znašala 13 % celotne ženske kriminalitete. Podobne statistične rezultate so zabeležili za večino zveznih republik, z določenimi odstopanji.¹⁸

2.3. Pregled kriminalitete v regiji

2.3.1. Republika Bosna in Hercegovina

Zgodovina jugovzhodne Evrope in Balkana, predvsem pa Bosne in Hercegovine, močno vpliva na današnjo družbo. Nič drugače ni niti v primeru kriminalitete žensk na tem področju. Cilj raziskovanja kriminalitete žensk v Bosni in Hercegovini je ocena današnje situacije in pridobitev širše slike o ženski kriminaliteti na tem področju Balkana. Na podlagi pridobljenih podatkov na nivoju celotne države je razvidno, da je bilo največ ženskih storilk (kar 2.973) obravnavano v letu 2012. Ta številka je od leta 2012 v kontinuiranem upadu, vključno z letom 2015. V preteklih letih v Bosni in Hercegovini ni zabeleženih bistvenih sprememb na področju ženske kriminalitete. Statistično gledano, na celotno kriminaliteto v omenjeni državi ženske storilke predstavljajo zgolj 10 %, ostalih 90 % predstavljajo moški storilci.¹⁹ Ženske

¹⁸ Nikolić Ristanović V., revija za kriminalistiko in kriminologijo, Družbeno nadzorstvo in kriminaliteta žensk, Ljubljana 1991 (str. 20).

¹⁹ Mahmutović Dž., Fenomenologija i obim kriminaliteta žena u Federaciji Bosne i Hercegovine, Revija za pravo i ekonomiju, 2009., br1. (str. 27–44).

najpogosteje storijo premoženjska kazniva dejanja. Če rezultate raziskovanja o kriminaliteti žensk v Bosni in Hercegovini primerjamo z ostalimi državami v regiji, pridemo do potrditve, da je obseg kriminalitete žensk v primerjavi s kriminaliteto moških zelo nizek.²⁰

2.3.2. Republika Hrvaška

V svetu je v zadnjih letih zaznan trend zviševanja obsega ženske kriminalitete, Hrvaška pa beleži drugačne podatke. Po nekaterih podatkih delež žensk v celotni kriminaliteti v Republiki Hrvaški znaša zgolj 7 %. Obsojene ženske se najpogosteje pojavljajo kot storilke premoženjskih kaznivih dejanj. Kar se tiče hujših kaznivih dejanj uboja ali umora, se ženske pojavljajo predvsem kot storilke uboja. Ženske podobno kot v drugih državah svojega partnerja večinoma ubijajo zaradi nerazumevanja v odnosu med partnerjema in nasilja.²¹ Če žrtev nasilja v družini ne dobi pričakovane pomoči, lahko pride do zamenjave vloge, kjer žrtev nasilja postane storilec kaznivega dejanja. Žrtev kaznivega dejanja je v teh primerih najbolj pogosto partner. Ženske ne storijo kaznivega dejanja v afektu, ampak je to v večini primerov posledica dolgotrajnega nasilja, fizičnega in psihičnega.²²

²⁰ Sijeračić Čolić H., Ženske in kriminaliteta, Institut za Kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Kriminalitet žena u Bosni i Hercegovini, Ljubljana 2018. (str. 58–61).

²¹ Belušič I., Kriminologija i socijalna integracija, Vol 11, Kriminalitet žena, 2003 (str. 167–168).

²² Harbort V., Wenn Fraen morden, Spektakulare Kriminalfalle – vom Gattenmord bis zur Serientotung, Eichborn, 2008.

3. Kaznivo dejanje uboja in umora

Vsakič, ko pridemo v stik z osebo, ki je prestopila na drugo stran zakona in storila kaznivo dejanje, se nam poraja enako vprašanje: »Zakaj je storila kaznivo dejanje?« Da bi uspešno odgovorili na tako vprašanje, se je treba poglobiti v vsakega posameznika posebej, kajti le na tak način lahko pridemo do pravega odgovora. Veliko ljudi ob prvem stiku s tako osebo najprej pomisli na žrtev in tiste, ki jih je obsojeni ali obsojenka kakorkoli prizadel. Zavedati pa se moramo, da v vsaki zgodbi obstajata dva vidika tragična dogodka – žrtvin in storilcev. Še posebej je to izrazito v primeru, ko nekdanja žrtev postane storilec oz. storilka kaznivega dejanja. Proces prehoda od žrtve do storilca kaznivega dejanja je kompleksen in težko razumljiv, ki se razlikuje od osebe do osebe. Običajno gre za poseben odnos med žrtvijo in storilcem kaznivega dejanja, kjer se dotedanja žrtev spreobrne, in izkušnje, ki jih je pretrpela na svoji lastni koži, sedaj preizkusi na koži nekdanjega storilca, ki v tem primeru postane žrtev. V takih primerih je običajno dotedanja žrtev vrsto let na različne načine trpinčena, dokler se ne odloči in stvar prevzame v svoje roke. Takrat ves svoj nakopičeni bes, nemoč in strah spreobrne v pogum, s čimer pridobi moč, saj je prepričana, da si s tem zagotovi osvoboditev.²³

Uboj je protipraven odvzem življenja in je kot kaznivo dejanje opredeljen v 115. členu Kazenskega zakonika. Predvidena kazen za to hujše kaznivo dejanje je zapor od pet do petnajst let.²⁴ Umor je protipraven odvzem življenja na grozovit ali zahrbtnen način (ali kakšen drug zavržen način), opredeljen je v 116. členu Kazenskega zakonika, in predvidena kazen za to kaznivo dejanje je zapor najmanj petnajst let.²⁵ Ko govorimo o kaznivem dejanju uboja, imamo v principu vsi predstavo o moškem kot storilcu, saj imajo v povprečju večji delež izvrševanja tega delikta v primerjavi z ženskami. Ampak tudi ženske ubijajo. Vzroke takšnega dejanja s strani ženske najdemo v njenem položaju v družini in družbi. Podrejene so moškemu, običajno vzgojene v patriarhalnem duhu, kjer jim že sama vzgoja ne dovoli, da se zoperstavijo nasprotnemu spolu.²⁶ Storilke ženskega spola najpogosteje za žrtev uboja izberejo nekoga iz svoje družine, običajno svojega partnerja oz. nekoga od svojih bližnjih sorodnikov. Največje število kaznivih dejanj uboja, izvršenih s strani ženske, so tako imenovani »navadni uboji«. V veliki večini primerov pa se ženska storilka kaznivega dejanja po izvršitvi uboja odloči za samomor. V takšnih primerih pa je težko ugotoviti pravi razlog za izvršitev uboja.²⁷ O

²³ Petrović D., *Nasilje nad ženskami – zlasti v družini, Zamenjava vloge – od žrtve do storilca kaznivega dejanja*, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, 1990. (str. 99–100).

²⁴ Kazenski zakonik (KZ-1-UPB2) Uradni list RS. Št. 50/2012, člen 115, https://www.unodc.org/res/cld/document/svn/criminal-code-of-slovenia-slovenian_html/Slovenia_Penal_Code_as_amd_2012.pdf?fbclid=IwAR2covhls9-4-efcdhDjk5V0Vat9tEW0oafDlu1RZGfV1_OcdHFE_8SdysM (12. 6. 2019).

²⁵ Kazenski zakonik (KZ-1-UPB2) Uradni list RS. Št. 50/2012, člen 115, https://www.unodc.org/res/cld/document/svn/criminal-code-of-slovenia-slovenian_html/Slovenia_Penal_Code_as_amd_2012.pdf?fbclid=IwAR2covhls9-4-efcdhDjk5V0Vat9tEW0oafDlu1RZGfV1_OcdHFE_8SdysM (12. 6. 2019).

²⁶ Kovčo I., *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Ubojstva v Hrvatskoj – razlike u pasivnom socio-ekonomskom statusu počinitelja različitog spola*, 4, 1, 1997 (str. 225–230).

²⁷ Konstatinović Vilić S., *Žene ubice*, Niš, 1986.

uboju intimnega partnerja govorimo takrat, ko se hujše kaznivo dejanje zgodi med dvema osebama, ki sta v neki obliki intimne zveze. Pod slednjo običajno štejemo zakonsko zvezo, zunajzakonsko zvezo ali bivšo zvezo. Statistični podatki na podlagi raziskav različnih kriminologov dokazujejo, da ženske pogosteje ubijejo moškega kot žensko. Pripadnice nežnejšega spola, ki se odločijo za izvršitev kaznivega dejanja uboja, to storijo predvsem v samoobrambi oz. kot odgovor na nasilno obnašanje psihično in fizično trpljenje skozi leta intimne zveze.²⁸ Ženske storilke hudega kaznivega dejanja uboja se razlikujejo od moških storilcev predvsem po sredstvu in načinu izvršitve dela. Drugačna slika se pokaže v primeru, ko se izvršitev kaznivega dejanja zgodi kot posledica predhodnega nesporazuma z žrtvijo ali celo napada na žrtev. V tem primeru storilka premišljeno izbere predmet, s katerim izvede uboj svojega partnerja, le redko pa je to strelno orožje. Poleg predmetov iz lastnega okolja pa se ženske storilke poslužujejo tudi drugih načinov pri izvršitvi kaznivega dejanja. Uboj s pomočjo zastupitve je ena od takih oblik uboja, ki je karakterističen predvsem za žensko storilko. Gre za tipičen ženski delikt, kjer je motiv za izvršitev kaznivega dejanja uboja skoraj v vseh primerih enak – odvrčanje fizičnega, seksualnega in psihičnega nasilja s strani intimnega partnerja. V vlogi storilke se pojavljajo ženske, kjer se kot glavni razlog za tako dejanje navaja predvsem hudo in težko otroštvo, posledično so takšne osebe neizobražene oziroma z nizkim ekonomskim statusom.²⁹

Kriminološke teorije poznajo različne vrste umorov, a najpogostejše jih ločujejo glede na odnos med storilci in žrtvami. Na podlagi tega imamo družinske umore, umor prijateljev ali znancev, umor neznancev v povezavi z drugimi kaznivimi dejanji, umor neznancev brez povezave z drugimi kaznivimi dejanji, množičen umor, serijski umor in atentat. Najpogostejši so družinski umori. V teh primerih gre predvsem za umore partnerjev, potomcev, staršev ali sorojencev.³⁰ Pri intimno partnerskih umorih obstaja globoka povezava s predhodnim intimno-partnerskim oziroma družinskim nasiljem. Ženske redko umorijo osebe, ki je ne poznajo. Iz tega razloga je delež moških storilcev znatno višji v primerjavi s storilkami.³¹ Žrtve praviloma to storijo zaradi trpljenja dolgoletnega fizičnega nasilja, ki v določeni fazi preraste v frustracijo in se konča z umorom nasilnega partnerja. Izbira sredstva za storitev kaznivega dejanja je odvisna od subjektivnih in objektivnih okoliščin. Storilka v tistem trenutku ne premišljuje veliko in se za dejanje odloči v trenutku in danih okoliščinah, zato posledično uporabi tudi sredstvo, ki ji je pri roki.³²

²⁸ Swatt M., Exploring the difference between male and female intimate partner homicides, *Homicide Studies*, 2006, (str. 279–290).

²⁹ Kovčo I., *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Neke karakteristike ubojstava intimnih partnera u Hrvatskoj, 3, 1, 1996 (str. 111–120).

³⁰ Sterle J., Umori v Sloveniji v letih 1990–1997, *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, Ljubljana 50, 4, 1999 (str. 352–353).

³¹ Podreka J., Intimnopartnerski umori v Sloveniji in njihova spolna zaznamovanost, *Revija za kriminalistiko in kriminaliteto*, Ljubljana 65, 1, 2014 (str. 62–64).

³² Sterle J., Umori v Sloveniji v letih 1990–1997, *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, Ljubljana, 50, 4, 1999 (str. 357–360).

3.1. Kaznivo dejanje uboja in umora v regiji

Na podlagi vse prebrane literature, različnih mnenj raziskovalcev in kriminologov ter statističnih podatkov dobimo širšo sliko o storilkah kaznivih dejanj uboja ali umora na področju jugozahodne Evrope. Tipična storilka kaznivega dejanja uboja ali umora na področju Balkana je stara 33–44 let, ima končano zgolj osnovno šolo oz. je tudi brez nje, je nezaposlena in ima zelo nizek ekonomski status. Ženske na tem področju pogosto umorijo svojega intimnega partnerja predvsem zaradi dolgoletnega slabega življenja in preživljanja različnih oblik fizičnega kot tudi psihičnega nasilja. Kot glavno sredstvo izvršitve kaznivega dejanja storilke uporabljajo nož, sekiro, lopato ali kakšen drugi predmet iz domačega okolja. Kaznivo dejanje pa običajno izvršijo v času, ko žrtev spi.³³

3.1.1. Kaznivo dejanje uboja in umora v Jugoslaviji

Ženske najpogosteje storijo kazniva dejanja, ki so povezana z njihovim okoljem in načinom življenja. Način, predmet in sredstvo izvrševanja določa narava samega kaznivega dejanja. Na območju bivše Republike Jugoslavije raziskave kaznivega dejanja umora kažejo, da ženske storilke najpogosteje umorijo žrtev med spanjem. Razlogi za to so nemoč in fizična slabost v primerjavi s svojim moškim partnerjem. Zabeležene so tudi druge oblike umorov, umor z zadužitvijo, utopitvijo, zastrupitvijo ali pa ob sami izvršitvi uporabijo drug predmet (npr. sekiro).³⁴ Na samo izbiro sredstev, ki jih ženske storilke uporabljajo pri ubojih, vpliva predvsem kraj, kjer nastaja konflikt in kasneje tudi kaznivo dejanje. V vaških okoljih so tako najpogostejši uboji s sekiro. Statistični podatki kažejo, da ženske ne uporabljajo oz. redko uporabljajo strelno orožje kot sredstvo izvršitve kaznivega dejanja. Kot ključni razlog za takšno stanje se navaja socializacija ženske.³⁵ V Jugoslaviji so vse raziskave kriminalitete žensk pokazale, da imajo storilke v večini primerov nizko stopnjo izobrazbe ali so celo brez nje, brezposelne in brez lastnih eksistenčnih prihodkov.³⁶ Glede motiva za izvršitev kaznivega dejanja uboja ali umora so kriminologi enotnega mnenja, vsi kot glavni razlog za izvršitev kaznivega dejanja navajajo dolgotrajno slabo ravnanje z žensko storilko.³⁷ Po mnenju tako starejših kot tudi današnjih raziskovalcev emancipacija ni bistveno vplivala na ženske, ki izvršujejo kazniva dejanja. Podobno velja tudi za moške storilce kaznivih dejanj, na podlagi česar lahko sklepamo, da ni bistvene razlike oz. večjih odstopanj med profilom moškega storilca in ženske storilke kaznivega dejanja.³⁸

³³ Nikolić Ristanović V., Družbeno nadzorstvo in kriminaliteta žensk, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Ljubljana 42, 1991. (str. 18–26).

³⁴ Zavod za kriminološka istraživanja DSUP-a, Krivična djela lišenja života na području Narodne Republike Hrvatske, 1959. (str. 217).

³⁵ Konstantinović Vilić S., Žene ubice, Niš, Gradina 1986. (str. 89–100).

³⁶ Simović V., Kriminalitet žena, Novi Sad, Progres 1960. (str. 79).

³⁷ Konstantinović Vilić S., Žene ubice, Niš, Gradina 1986. (str. 140).

³⁸ Nikolić Ristanović V., Družbeno nadzorstvo in kriminaliteta žensk, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Ljubljana 42, 1991. (str. 20–26).

3.1.2. Kaznivo dejanje uboja in umora na Hrvaškem

Raziskave z območja Republike Hrvaške prikazujejo realne značilnosti storilk hujših kaznivih dejanj uboja ali umora. Prevladujejo ženske mlajše starosti, 31–45 let, sledijo jim ženske v starosti 46–60 let.³⁹ Storilke kaznivih dejanj se med seboj razlikujejo glede na stopnjo izobrazbe. Največ storilk ima podobno kot v sosednjih državah končano zgolj osnovno šolo, kar pripelje do sklepa, da imajo storilke kaznivih dejanj zelo nizko stopnjo izobrazbe.⁴⁰ Raziskave tudi pokažejo, da je bilo skoraj 50 % žensk storilk brez zaposlitve v trenutku izvršitve kaznivega dejanja. Podobno kot v ostalih državah v regiji so storilke opravljale »manj zahtevne« poklice – čistilke, kuharice oz. prodajalke. Kriminologi in raziskovalci soglasno opozarjajo na pomen neodvisnosti – ženska je neodvisna od partnerja, ko je v delovnem razmerju in si sama zasluži denar. Le na tak način ji je zagotovljena ekonomska varnost, kar posledično pomeni, da lahko zapusti nasilnega partnerja. Pomanjkanje finančne neodvisnosti vpliva na odločitev ženske, da vztraja v skupnem življenju z nasilnim partnerjem, saj živi v prepričanju, da ne more sama skrbeti zase. Največ storilk kaznivega dejanja uboja ali umora ima dva oz. tri otroke, kar pripelje do sklepa, da se storilke odločajo za izvršitev kaznivega dejanja predvsem zaradi zaščite lastnih otrok.⁴¹ Najpogostejša oblika izvršitve kaznivega dejanja je uboj, ampak v večini primerov sodniki ugotavljajo, da je kaznivo dejanje izvršeno v nujni obrambi. V večini primerov je žrtev uboja partner storilke.⁴² Glavno sredstvo za izvršitev kaznivega dejanja je enako kot pri sosednjih državah v regiji – nož. Za razliko od ostalih držav se na Hrvaškem kot sredstvo velikokrat pojavlja tudi leseni valjar za testo, manjša sekira za meso, vroče olje. Poleg gospodinskih predmetov pa se poslužujejo tudi drugih predmetov iz domačega okolja, kot so vzglavnik, lopata in pištola za usmrtitev živine. Pri izvršitvah takšnih kaznivih dejanj ženske storilke posegajo tudi po strelnem orožju, ampak še vedno velja prepričanje, da je orožje v uporabi predvsem kot moško sredstvo za izvršitve kaznivega dejanja.⁴³ Podobno kot v državah bivše Jugoslavije je glavna razlika med ženskami storilkami in moškimi storilci kaznivih dejanj v dejstvu, da ženske pred izvršitvijo kaznivega dejanja nikoli niso bile obsojene. V več kot polovici primerov jim je sodišče izreklo kazen zapora v trajanju do pet let, povprečno pa za tako kaznivo dejanje izrečena zaporna kazen v trajanju 1–2 leti.⁴⁴ Znani so tudi nekateri podatki, ki govorijo o povezavi med alkoholom ali drugimi opojnimi substancami in izvršitvijo kaznivega dejanja.⁴⁵ Na moške še bolj vplivajo ti dejavniki, saj so v veliki večini primerov še bolj nasilni do žensk, ko so v alkoholiziranem stanju. Iz teh razlogov se na alkohol gleda kot na enega izmed glavnih

³⁹ Grozdanović V., *Kada žena ubije*, Rijeka 2011., Škorić M., Debeljak S., Karlavaris Bremer U., *Žene i nasilje – žrtve i počiniteljice*, Analiza sociodemografskih i kriminološko-viktimoloških karakteristika počiniteljica, (str. 300–303).

⁴⁰ Singer M., *Kriminologija*, Nakladni zavod Globus, Zagreb 1996., (str. 177).

⁴¹ Šelih A., *Žene i kazne zatvora*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2001, (str. 93).

⁴² Dobash V., *Women's Violence to Men in Intimate Relationships*, *British Journal of Criminology*, 2004. (str. 1–24).

⁴³ Dundović V., *Ubojstva intimnih partera*, Hrvatsko udruženje za kazneno pravo i praksu, Zagreb, 2007. (str. 96).

⁴⁴ Grozdanić V., *Kada žena ubije*, Rijeka 2011, (str. 309–310).

⁴⁵ Hudolin V., *Bolesti ovisnosti*, Zagreb 1997, (str. 202).

dejavnikov, ki pripelje moškega do nasilja ter posledično nujne obrambe ženske pred nasilnim partnerjem. Obstaja tudi veliko primerov, ko je bila vinjenost ženske med izvršitvijo kaznivega dejanja na sodišču opredeljena kot obteževalna okoliščina, ker se je oseba sama spravila v tako stanje.

3.1.3. Kaznivo dejanje uboja in umora v Srbiji

V zadnjih letih so kriminologi pogosteje obravnavali nasilje v družini, kar je pripeljalo do nekaterih zanimivih ugotovitev. V Srbiji je bila leta 1993 opravljena raziskava na temo, katera kazniva dejanja najpogosteje izvršujejo ženske storilke. Rezultati so pokazali, da je poleg umora otroka – detomor uboj oziroma umor partnerja tipično najtežje kaznivo dejanje, ki ga izvršijo ženske storilke. Raziskava, ki jo je opravila prof. dr. Nataša Mrvić Petrović, je zajela 16 primerov žensk, ki so bile v Srbiji obravnavane zaradi poskusa umora oziroma umora svojega moža ali intimnega partnerja. Ugotovila je, da so ženske storilke stare 30–39 let, brez osnovnošolske izobrazbe, imajo status gospodinje. Svojo žrtev so umorile med spanjem, kot sredstvo za izvršitev kaznivega dejanja so uporabile sekuro. V večini analiziranih primerov so ženske storilke predhodno trpele nasilje, ki je v povprečju trajalo več kot dvajset let.⁴⁶ V takih okoliščinah večina žensk ne najde razumevanja in pomoči v družbi ter stori kaznivo dejanje. Izrečene kazni so bile praviloma višje, če je storilka izvršila kaznivo dejanje, medtem ko je žrtev spala. V tem primeru se na storitev kaznivega dejanja gleda kot na izvršitev na zahrbtnen način in zaradi tega se izrečejo zaporne kazni nad pet let.⁴⁷

3.2. Prispevek žrtve k izvršitvi kaznivega dejanja

V primeru izvršitve hujšega kaznivega dejanja se za tako imenovani prispevek žrtve šteje ravnanje slednje, ki je posredno ali neposredno pripeljalo do sprejetja odločitve o izvršitvi kaznivega dejanja. V literaturi dostikrat zasledimo interpretacijo, ki prispevek žrtve k izvršitvi kaznivega dejanja enači s krivdo žrtve. Prispevke glede na intenziteto lahko razdelimo v štiri kategorije. V prvo kategorijo spadajo tisti, kjer je sam prispevek žrtve odločilen za izvršitev kaznivega dejanja umora. To so primeri, kjer je žrtev že pričela z napadom, medtem ko je storilec v samoobrambi izvršil umor. Sem spadajo tudi umori družinskih tiranov, ki so običajno umorjeni med spanjem ali na kakšen podoben način. Kot glavni motiv za njihov umor se navaja predvsem žrtvino nasilniško obnašanje do storilca ali njegovih bližnjih sorodnikov. Po navadi so v takih primerih žrtve predvsem moški, ki so dolga leta terorizirali nasilje svoje intimne partnerke. V naslednjo kategorijo spadajo prispevki, kjer je razvidna obojestranska krivda. Ta kategorija šteje za drugo najobsežnejšo po številu žrtev. Obsega tiste primere, kjer je bila žrtev umorjena v pretepu, za katerega sta odgovorna oba akterja. V veliki večini primerov sta oba akterja alkoholika, ki sta v času izvršitve prav tako v alkoholiziranem stanju. Kot motiv za izvršitev kaznivega dejanja umora se navaja predvsem dolgotrajno sovraštvo ali pa zgolj trenutni spor. Tretja kategorija predstavlja tisto skupino, kjer je

⁴⁶ Mrvić Petrović N., Žene-ubice-žrtve dugogodišnjeg porodičnog nasilja, Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja 1/1993.

⁴⁷ Nikolić Ristanović V., Družbeno nadzorstvo in kriminaliteta žensk, Revija za kriminalistiko in kriminologijo 1/1993.

žrtvin prispevek majhen. Tukaj imamo primere, ko prispevek žrtve obstaja, ampak je kakovostno manjši od storilčevega. Po navadi gre v teh primerih predvsem za prepir oz. pretep, katerega glavni pobudnik je storilec, vendar se žrtev nepričakovano upre in se agresivno odzove. Številčno največja kategorija je četrta, v katero spadajo žrtve, ki niso prispevale k storitvi kaznivega dejanja umora. Storilci so v takih primerih običajno morili v nezavednem oz. psihotičnem stanju, v nekaterih primerih tudi v seansah nasilja.⁴⁸

3.2. Razlike med ženskimi in moškimi storilci

Ko govorimo o izvršitvi hujšega kaznivega dejanja umora, obstajajo določene razlike glede na spol storilca. Splošno je znano, da so te razlike močno povezane s starostjo storilca, velik vpliv na način in kraj izvršitve pa imajo tudi čustva posameznika.

3.2.1. Starost

Starostna razlika med storilcem in storilko igra pomembno vlogo pri nastanku kaznivega dejanja. Na podlagi različnih raziskav s tega področja pridemo do zaključka, da moški izvršujejo kazniva dejanja zoper intimne partnerke v zelo različnih starostnih obdobjih. Pri storilkah je to drugačno. Ženske, ki izvršujejo kazniva dejanja zoper intimnega partnerja, so se (v povprečju) zelo mlade poročile. Po nekaj letih zakonske zveze ženske ugotovijo, da jim takšen stan ne ustreza, in iščejo način za prekinitev zveze oziroma ločitev.⁴⁹

3.2.2. Čustva

Vsak posameznik dogajanje okolice zaznava drugače in podobno velja tudi pri delitvi na moški in ženski spol. Te razlike se pokažejo tudi ob izvršitvi kaznivega dejanja umora. Pripadniki moškega spola ob izvršitvi hujšega kaznivega dejanja umora zoper svoje intimne partnerke običajno izgovor najdejo v svojih čustvih. Kot glavni razlog najpogosteje navajajo izgubo samonadzora ali pa to dejanje pripisujejo izbruhu ljubosumja. Ženske za razliko od moških to pripisujejo predvsem občutku strahu, nesamozavesti, obupa in socialne izolacije. Taka čustva so rezultat prestajanja dolgoletnega nasilja v družini. Ključna razlika v načinu razmišljanja in interpretaciji med ženskami in moškimi se predstavlja skozi vlogo ženske v družini in način eskalacije njene jeze, saj je prag tolerance pri ženski mnogo večji.⁵⁰

3.2.3. Način izvršitve umora

V nasprotju s pričakovanji nam številne raziskave odkrivajo dejstvo, da na podlagi različnih primerov umorov intimnih partnerjev ne obstajajo bistvene razlike med sredstvi, ki jih za izvršitev kaznivega dejanja uporabljajo ženske oz. moški. Statistično gledano, je najbolj pogosto uporabljeno predvsem orožje različnih tipov. Tako v

⁴⁸ Voglar M., Družinski umori v Sloveniji, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Ljubljana, 48, 1, 1997 (str. 55–58).

⁴⁹ Yourstone J., Kristiansson M., International journal of law and psychiatry, 31, Women who kill: a comparasion of the psihosocial background of female and male perpetrators, 2008, (str. 370–380).

⁵⁰ Yourstone J., Kristiansson M., International journal of law and psychiatry, 31, Women who kill: a comparasion of the psihosocial background of female and male perpetrators, 2008, (str. 373–383).

zahodni Evropi in Ameriki prevladuje strelno orožje. Število umorov, povezanih s strelnim orožjem v Sloveniji, se je v obdobju po osamosvojitveni vojni povečalo, saj je po vojni v državi ostalo mnogo skritega vojaškega orožja.⁵¹ Poleg strelnega orožja se kot glavno sredstvo za izvršitev kaznivega dejanja uporabljajo različni ostri predmeti, kot sta nož in sekira. Nekaj manj primerov je zabeleženih, kjer je kaznivo dejanje izvršeno z davljenjem, pretepanjem ali celo zažigom žrtve. Razlika med spoloma je očitna predvsem v uporabi fizične sile kot sredstva za izvršitev kaznivega dejanja. Predstavniki moškega spola največkrat z žrtvijo fizično obračunajo oz. kot sredstvo izvršitve kaznivega dejanja uporabijo davljenje ali dušenje. Na drugi strani ženske predstavnice za razliko od moških večkrat uporabljajo orožje ali ostre predmete.⁵²

3.2.4. Kraj umora

Pri izbiri kraja izvršitve kaznivega dejanja umora lahko zaključimo, da se slednji najbolj pogosto izvršijo v domačem okolju intimnega partnerja, kjer storilec in žrtev živita v skupnem gospodinjstvu. Poleg domačega okolja obstajajo tudi primeri, kjer se umori odvijajo v domu napadalca oz. žrtve ali pa celo na tretji lokaciji v domovanju skupnih prijateljev. Bistvenih razlik pri storilcih oz. storilkah glede na kraj umora ni.⁵³

V primerjavi z zahodno Evropo se kraj izvršitve umora v Sloveniji občutno razlikuje. V Sloveniji se umori izvršijo predvsem v predmestju in na podeželju ter v gospodarsko in ekonomsko zaostalih življenjskih okoljih, medtem ko je slika v zahodni Evropi povsem drugačna, saj se večina umorov zgodi v velikih mestih in urbanih središčih.⁵⁴ Družinski umori se pogosteje dogajajo na podeželju, kot glavni razlog za to se navaja predvsem večji delež alkoholiziranosti. Menimo, da na kraj umora vpliva tudi način življenja v manjših naseljih in na vasi. V takšnih krajih je posledično tudi manjše število izobraženih ljudi in bistveno patriarhalno usmerjeno življenje žensk, ki so še vedno podrejene moškemu.

3.3. Primeri umorov ženskih storilk

V knjigi »Nasilje nad ženskami – zlasti v družini«, ki jo je izdal Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, Petrovec D. v poglavju »Zamenjava vloge – od žrtve do storilca kaznivega dejanja« navaja primere umora ženske storilke. Nekaj izmed njih navajamo tudi v nadaljevanju. Iz množice različnih primerov smo se osredotočili predvsem na bolj zanimive. Pod drobnogled smo vzeli tri različne primere.

⁵¹ Šelih A., *Kriminaliteta telesnih poškodb na območju občine Slovenska Bistrica*, Maribor 1963 (str. 83–90).

⁵² Bourget D., Gagne P., *Behavioral Sciences and the Law*, 30, Women who kill their mates, 2012 (str. 596–612).

⁵³ Bourget D., Gagne P., *Behavioral Sciences and the Law*, 30, Women who kill their mates, 2012 (str. 598–614).

⁵⁴ Šelih A., *Kriminaliteta telesnih poškodb na območju občine Slovenska Bistrica*, Maribor 1963 (str. 81–84).

B. B., 37 let

»Po prvi zakonski zvezi, ki je trajala dve leti, in zaradi stalnih moževih očitkov, da je storilka kriva, saj se jima je rodil prizadet otrok, se je obsojenka v drugo poročila. Zakonski stan tudi v tem primeru ni trajal dolgo, saj se je zopet razvezala, ker je bil partner alkoholik. Kasneje je spoznala prijatelja, s katerim se je sprva dobro razumela, kasneje pa se je stanje bistveno spremenilo. Sčasoma je med njima začelo prihajati do vse hujših prepиров, celo preteпов, predvsem zaradi prijateljeve ljubosumnosti, ki pa ni bila z ničemer utemeljena. Tudi priče so potrdile zgodbo obsojenke, ki je večkrat potožila zaradi prijateljeve grobosti in boleznega ljubosumja. Nekega večera so bili očitki še hujši in neresnični, kar je posledično povzročilo velik stres, obsojenka pa zato celo noč ni spala. Stanje se je dodatno poslabšalo, ko jo je zjutraj prijatelj še ozmerjal z lažnivko. Takrat je obsojenki tudi dokončno prekipelo. Odšla je v kuhinjo, kjer je bil prijatelj s hrbtom obrnjen proti njej, vzela nož ter ga dvakrat zabodla v hrbet. Prijatelj, tokrat v vlogi žrtve, se je obnemogel sesedel, na kar ga je obsojenka še osemkrat zabodla v prsi. Sodišče prve stopnje ji je izreklo zaporno kazen 5 let, pritožbeno sodišče pa je kazen zvišalo na 8 let.«⁵⁵

V prvem primeru vidimo žensko, ki ji v več poizkusih ni uspelo izbrati primerne partnerja za skupno življenje. Pri tem je v nekaj zakonih močno trpela in prenašala nenehno psihično trpinčenje, ki je na koncu preraslo tudi v fizično nasilje. To je bil tudi glavni povod za takšno odločitev in izvršitev kaznivega dejanja kot posledica iskanja rešitve iz nastale situacije.

C. C., 57 let

»Obsojenka je bila poročena 17 let in vseskozi so bile v zakonu težave, mož jo je večkrat zmerjal in pretepal. Usodnega dne jo je mož po prepiru začel v kuhinji suvati, ona pa je imela v rokah nožek za lupljenje jabolk. Kaj točno se je zgodilo, obsojenka ne zna točno pojasniti oziroma se ne spomni. Dozdeva se ji, da je pokojni mož padel na njo in na nož. Sodišče je ugotovilo, da je pokojnik umrl zaradi rane z nožem v srce, obsojenka pa je to storila v težko alkoholiziranem stanju. Posledično je zaradi tega bila tudi bistveno zmanjšano prištevna. Sodišče je izreklo kazen zapora 7 let.«⁵⁶

V tem primeru je ženska dolga leta trpela nasilje s strani partnerja. Z leti je to privedlo tudi do potrebe po alkoholu kot načinu izhoda iz nastale situacije, po prepričanju žrtve. Dejstvo, da se storilka ne zaveda izvršitve kaznivega dejanja, saj je bila v alkoholiziranem stanju, govori o tem, da storilka dolga leta ni bila zmožna izvršitve kaznivega dejanja.

G. G., 57 let

⁵⁵ Petrovec D., Zamenjava vloge – od žrtve do storilke kaznivega dejanja, Nasilje nad ženskami, Institut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, Ljubljana, 1990 (str. 98–100).

⁵⁶ Petrovec D., Zamenjava vloge – od žrtve do storilke kaznivega dejanja, Nasilje nad ženskami, Institut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, Ljubljana, 1990 (str. 100–106).

»Pokojni mož obsojenke je bil alkoholik, ki je stalno pretepal svojo ženo in hčerki, jih odganjal od hiše, tako da so nešteto krat ponoči bežale od doma pred besnim soprogom in očetom. Ženo je večkrat tako pretepel, da je morala pomoč poiskati pri zdravniku. Iz zdravniških potrdil sledi, da so bile ugotovljene številne poškodbe po celem telesu ter glavi. Dan pred dejanjem je obsojenka zaužila veliko količino alkohola, kritičnega jutra pa le nekaj požirkov domačega žganja. Mož je zaspal na ležišču v kuhinji, obsojenka pa se je odpravila po 3 kg delavsko kladico – »macolo« in spečega moža trikrat udarila po glavi. Sodišče je ugotovilo da je bila obsojenka v času izvršitve kaznivega dejanja bistveno zmanjšano prištevena. Živela je v takih razmerah kar 33 let, kar je sodišče vzelo kot olajševalne okoliščine in izreklo kazen zapora 8 let.«⁵⁷

V podanem primeru vidimo, da je storilka skupaj s svojimi otroki trpela nasilnega partnerja dolgih 33 let. Pri tem je podobno kot pri predhodnem primeru izhod iz nastale situacije iskala v alkoholu. V takšnem stanju je tudi prišlo do izvršitve kaznivega dejanja, ki pa ga je po našem mnenju storilka načrtovala, saj je za razliko od ostalih dveh primerov uporabila orodje, ki ni bilo pri roki oz. se je ponj odpravila načrtno.

Vsi trije primeri se med seboj razlikujejo tako po okoliščinah kot tudi po psihičnem stanju storilk, a se razlika v dobi trpljenja razlikuje od primera do primera. V vseh treh primerih gre za podobna kazniva dejanja, ki imajo kar nekaj skupnih elementov, kazen za izvršen zločin pa kljub temu med posameznimi primeri ne odstopa veliko.

⁵⁷ Petrovec D., Zamenjava vloge – od žrtve do storilke kaznivega dejanja, Nasilje nad ženskami, Institut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, Ljubljana, 1990 (str. 100–106).

4. Ženske in nasilje

V preteklosti so bila vedenja, ki jih danes označujemo kot nasilje v družini ali med intimnima partnerjema, družbeno in kulturno povsem sprejemljiva. Tradicionalno je družina pojmovana kot harmonična skupnost, v kateri se posameznik lahko umakne od vsakdanjih problemov in težav. Skozi zgodovino so pripadniki moškega spola gledali na svojo ženo kot na osebo, katere glavna obveznost je vsakodnevna prijaznost, dobrotu in poslušnost. Ni malo situacij, v katerih so moški izkoriščali priložnost, da svoje frustracije, nervozo in nezadovoljstvo iz zunanjega okolja manifestirajo v družini, predvsem pa nad svojo partnerico. Skozi zgodovino so moški svojo moškost in dominacijo nad ženskami dokazovali s pretepanjem žensk, saj je bilo to vzgojno sprejemljivo. Dandanes to ni več sprejemljiv način, posledično je tudi pogost pojav nasilja v družini predmet in tema različnih raziskav. Veliko kaznivih dejanj ubojev in umorov je neposredno povezanih oziroma vlečejo korenine prav iz nasilja v družini.

4.1. Oblike nasilja v družini in temeljne značilnosti pojava

Obstajajo raznovrstne oblike nasilja v družini, psihično, fizično, spolno in ekonomsko.⁵⁸ Pod nasilje se smatra vsak odnos med partnerjema, ki povzroča duševno, telesno ali spolno trpljenje oz. posledice. Poleg navedenega je prisotna tudi uporaba psihične ali fizične sile nad partnerjem.

Raziskava »Pojavnost nasilja in odzivnost na nasilje v zasebni sferi in partnerskih odnosih«, izvedena leta 2011,⁵⁹ je pripeljala do rezultata o številu žrtev fizičnega, psihičnega in spolnega nasilja. Raziskava je zajela nasilje, ki so ga anketiranke doživljale od svojega petnajstega leta starosti dalje. Raziskava je pokazala, da se ženske najpogosteje soočajo s psihičnim nasiljem. Spolno nasilje se najbolj pogosto pojavlja pri mlajših ženskah. Pri stopnji izobraženosti opazimo, da se pojavljajo ženske vseh profilov, saj je izobrazba enakomerno porazdeljena, nižje in višje od srednje šole.⁶⁰ Za temo, ki jo obravnavamo v magistrskem delu, je pomembno vedeti, kaj vse se šteje kot nasilje, saj psihično nasilje predstavlja zgolj eno stopnico do fizičnega nasilja. Ponavadi se prične z grdimi besedami, ponižanjem in konča z opravičevanjem. Kasneje se to nadaljuje in nadgradi s kakšnim udarcem ali grožnjo fizičnega obračunavanja. Nasilnež na tak način pridobi moč in samozavest, saj ima občutek, da poseduje žrtev. Zaradi nastale situacije žrtev nima občutka, da je zapadla v tako imenovani »krog nasilja«,⁶¹ iz katerega se je težko osvoboditi. Krog nasilja je sestavljen iz štirih osnovnih faz: izbruha nasilja, obžalovanja, obdobja miru in ponovnega izbruha nasilja. V prvi fazi, »izbruh nasilja«, pride do nepričakovanega napada s strani nasilneža, žrtev pa se znajde v situaciji, v kateri ne zna odreagirati. Kmalu po tem nastane druga faza, »obžalovanje«, v kateri povzročitelj nasilja spremeni svoje obnašanje do žrtve, obžaluje svoje postopke in dejanja. Žrtvi se opraviči in zatrdi, da se taka stvar nikoli več ne bo ponovila. Začne

⁵⁸ Filipčič K., *Nasilje v družini*, Ljubljana, Bonex 2002.

⁵⁹ Filipčič K., *Pojavnost nasilja in odzivnost na nasilje v zasebni sferi in partnerskih odnosih*, Raziskava št. 166, Ljubljana.

⁶⁰ Filipčič K., *Pojavnost nasilja in odzivnost na nasilje v zasebni sferi in partnerskih odnosih*, Raziskava št. 166, Ljubljana.

⁶¹ Šelih a., Filipčič K., *Intimnopartnersko nasilje nad ženskami*, Kriminologija, Ljubljana 2015.

izkazovati več pozornosti in nežnosti svoji partnerki. Tretja faza je »obdobje miru«, v kateri žrtev pridobi občutek, da je bil napad samo enkratni dogodek. Ravna v skladu z načeli svojega partnerja, predvsem tako, da je njen partner zadovoljen. Nato nastopi četrta faza – »izbruh nasilja« –, kjer pride do stopnjevanja napetosti, kar posledično pripelje do ponovnega izbruha nasilja, ki pa se ne malokdaj konča s kaznivim dejanjem. Praviloma je vsak naslednji izbruh nasilja še hujši in težji od predhodnega. Moški nasilnež dobi občutek, da je predhodno nasilje zaleglo v pozitivnem smislu, saj je njegova partnerka sedaj še bolj krotka, poslušna in prijazna. Nasilje postane oblika vzgoje. Nasilnež s trpinčenjem doseže tudi psihično nadmoč in svojo partnerko psihično spremeni. Žrtev se znajde v začaranem krogu, iz katerega je izhod praktično nemogoč. Družba in okolje, v katerem živijo, ni zainteresirano za pomoč oz. se ne »vmešava« v družinske odnose, saj to ni njihov problem. Zaradi sramu in občutka manjvrednosti žrtve običajno nasilnežu sledijo in o svojem trpljenju ne obvestijo pristojnih organov. Nastala situacija pripelje žrtev do razmišljanja in iskanja različnih rešitev ter načinov izhoda in nastale situacije. Velikokrat kot edini način za prekinitev začaranega kroga vidi eliminacijo nasilnega partnerja. Takrat se žrtvi prvič poraja ideja o spremembi vlog – spreobrnitvi v storilko in izvršitvi uboja ali umora kot rešitev in izhod iz nastale situacije.

4.2. Družina – temeljni varnostni sistem ali osnovni vir nevarnosti

Na podlagi vseh prebranih virov o kriminaliteti žensk in splošno o nasilju v družini se poraja vprašanje, ali je res družina mesto, kjer se lahko počutimo varno. Ljudje imajo veliko potrebo po pripadnosti majhni skupini ljudi, da razvijajo in čutijo intimne vezi ter občutek varnosti. Ob sebi potrebujejo nekoga, s katerim gredo lahko skupaj skozi vse faze v življenju, z njim lahko ustvarijo svoj dom, ki bo temelj, iz katerega se bodo podali v izvajanje vsakdanjih nalog, in se zopet vračali vanj, v svoje varno okolje. Družinski odnosi so zelo prijazni, topli in pozitivni. Obenem pa je možno tudi, da se ta občutek spremeni in se vse obrne na glavo. To s seboj prinese strah in občutek tesnobe, kar pa povzroča dodatno napetost in nerazumevanje. Ravno takšno stanje je velikokrat povod za začetek razmišljanja in iskanja izhoda v obliki eliminacije tako imenovanega motečega člana, kar je v veliki večini primerov intimni partner.

Življenje in vztrajanje v družinah, kjer je prisotno nasilje, lahko privedeta do zaslepitve žrtve, ki ni sposobna razpoznati, da tak odnos ni primeren zanjo, in posledično tudi ne najde načina, da zaključi in izstopi iz takega odnosa. Ponavadi so žrtve navezane na svojega partnerja, ki je nasilen, in na končanje takšnega odnosa gledajo kot na izgubo ljubljene osebe. V takem primeru imajo veliko vloge mehanizmi učenja, ki pripomorejo k razpoznavanju sprememb in načina navezovanja na osebe, ki niso ustrezne za njih. Na tak način se lahko žrtve naučijo, da ni treba vztrajati v tako zelo problematičnih zvezah.⁶²

⁶² Rus Makovec M., Družina in nasilje, Nasilje v družini – poti do rešitev, Posebno poročilo Varuha človekovih pravic 2004 (str. 22–25).

4.3. Obravnavanje nasilja v družini in sistemski pristop

V Sloveniji je nasilje v družini vedno bolj prepoznaven problem, ki dandanes ni več tabu tema in ni skrivnost, kot je bilo to v preteklosti. Da bi prišlo do izboljšanja in učinkovitega celotnega sistema, potrebujemo še dodatne spremembe. Za takšne spremembe je treba prilagoditi predvsem institucije, ki so pristojne za obravnavanje nasilja v družini. V devetdesetih letih prejšnjega stoletja so nekatere države naredile velik korak naprej glede spopadanja z nasiljem v družini, saj so se odločile za spremembo in prilagoditev zakonodaje na tem področju. Spremembe zakonodaje lahko razvrstimo v več skupin. V prvi skupini so države, ki so se odločile na spremembo civilne zakonodaje z uvedbo prepovedi približevanja. V drugi in tretji skupini pa so države, ki so večji pomen dale zagotavljanju varnosti žrtve s pomočjo pristojnih organov – policije in povezovanju civilnih in kazenskih postopkov. V zadnji skupini so države, ki si prizadevajo za spremembo kazenske zakonodaje z uvajanjem novih inkriminacij nasilja v družini.⁶³ Slovenijo lahko uvrstimo v skupino držav, ki skušajo žrtvam pomagati na takšen način, da bi same nadaljevale življenje brez nasilneža. Različne institucije medsebojno sodelujejo z namenom, da bi se omogočilo čim boljše integriranje žrtve nazaj v normalno življenje in usposabljanje za samostojno življenje.

4.4. Teorije nasilja med intimnima partnerjema

Moški se bolj pogosto pojavljajo v vlogi storilca hujšega kaznivega dejanja – umora svoje intimne partnerice kot ženske storilke. Večina teorij temelji prav zato na vprašanju, iz katerih razlogov moški umorijo svojo intimno partnerko. V teh teorijah lahko najdemo tudi določene skupne točke, ki pojasnjujejo in odgovarjajo na vprašanje, zakaj ženske umorijo svojega intimnega partnerja. Feministične teorije gledajo na moškega kot na nadzornika svoje partnerke in nekoga, ki ima pravico, da z njo počne, kar želi. Tak zaključek izhaja iz že preživele ideologije.⁶⁴ Posledica takšnega občutka je eskalacija odnosov in iskanje osvoboditve izpod oblasti nadzornika, ki pa se za nasilnega partnerja nemalokrat konča usodno.

4.4.1. Splošna teorija pritiska

Teorija splošnega pritiska pojasnjuje nasilje, ki se ne konča s smrtjo partnerja, lahko pa se uporabi tudi za razumevanje situacij, v katerih pride tudi do umora med intimnima partnerjema. Ločimo posamezne različne pritiske, faktorje in negativne emocije, ki so specifični za moške in za ženske napadalce. Glavni sprožilci nasilja pri moških so izguba samonadzora, nezvestoba, ljubosumje in neobvladljiva jeza. Najpogostejši sprožilci nasilja pri ženskah napadalkah so: izguba občutka svobode, občutek

⁶³ Filipčič K, Sistemski pristop k obravnavanju nasilja v družini, Nasilje v družini – poti do rešitev, Posebno poročilo Varuha človekovih pravic 2004 (str. 75).

⁶⁴ Eriksson L., Mazerolle P., A general strain theory of intimate partner homicide, *Aggression and violent behavior*, 2013, https://research-repository.griffith.edu.au/bitstream/handle/10072/57785/89339_1.pdf%3Bsequence=1 (28. 4. 2019).

nadziranja s strani partnerja, izpostavljenost zlorabi, strah in v nekaterih primerih tudi ljubosumje.⁶⁵

4.4.2. Teorija zmanjšanja izpostavljenosti

Teorija temelji na zmanjšanju izpostavljenosti dejavnikom, ki vplivajo na nastanek nasilja in zlorabe med intimnima partnerjema. Če sta partnerja v nasilnem razmerju, je ključnega pomena ustrezno zmanjšanje časa, ko sta partnerja v stiku, saj je to tudi eden izmed glavnih načinov zmanjševanja izpostavljenosti. Teorija zmanjšanja izpostavljenosti govori o tem, da je možnost za nastanek najhujših oblik nasilja – umora veliko manjša, če se uporabi kakršenkoli mehanizem, ki pripomore k predčasnemu izstopu iz nasilnega razmerja. V odnosu, kjer obstaja konstantna napetost med partnerjema, je predvsem treba poskrbeti za zmanjšanje stikov med partnerjema, saj v primeru, da se to ne zgodi, lahko pride do eskalacije jeze in nasilja, ki pa se običajno konča s hujšim kaznivim dejanjem. Motivacija za nasilje je lahko posledica nagle spremembe. Če se partner želi drugemu partnerju maščevati in ga želi prizadeti, saj ga je ta zapustil in odšel iz nasilnega razmerja, lahko tudi bežen stik z njim pripelje do hudih posledic.⁶⁶

4.4.3. Implicitna teorija

Implicitna teorija je ena izmed feminističnih teorij, ki pojasnjuje nasilje med intimnima partnerjema kot posledico patriarhalne družbe. Za to teorijo je značilno, da pri večini nasilnih dejanj nasilnež vsakič najde razlog, s katerim opravičuje svoja nasilna dejanja do druge osebe. Teorija govori o notranjem prepričanju, ki ga ima oseba o sebi, drugih in družbi. Primera implicitne teorije sta: nasprotni spol je nevaren, splošna upravičenost ali najbolj znan stavek »ni moja krivda«.⁶⁷ V teh teorijah nasilnež sam sebi upraviči razlog za nasilje do druge osebe in se posledično tudi ne počuti kriv. Ravno nasprotno, nasilnež krivi svojo žrtev, saj živi v prepričanju, da je žrtev zaslužna za to, kar je dobila. Žrtev je tista, ki ni bila ubogljiva oziroma ni ravnala na način, ki ga je napadalec predvidel, in je zato bila tudi kaznovana.

4.5. Nasilje in ljubezen

Ljubezen je kompleksno in spremenljivo čustvo, ki je tesno povezano z nasiljem. Tako povezavo si težko predstavljamo, saj se navadno ljubezen povezuje z lepimi čustvi, ampak ljubezen nikakor ni neproblematično čustvo. Lahko je nevarno, toksično in škodljivo.

⁶⁵ Eriksson L., Mazerolle P., A general strain theory of intimate partner homicide, *Aggression and violent behavior*, 2013, https://research-repository.griffith.edu.au/bitstream/handle/10072/57785/89339_1.pdf%3Bsequence=1 (28. 4. 2019).

⁶⁶ Dugan L., Rosenfeld R., Nagin S., Exposure reduction or retaliation? The effects of domestic violence resources on intimate-partner homicide. *Law and society review*, 2003, (str. 169–198).

⁶⁷ Pornari D., Dixon W., Humphreys W., Sistematically identifying implicit theories in male and female intimate partner violence perpetrators, *Aggression and violent behaviour*, 2013, (str. 496–505).

Partnerska razmerja niso imuna pred nasiljem in zelo pogosto je v družinskih razmerjih osebne nasilja celo več, kot je v odnosih med neznanci.⁶⁸ Dinamika nasilja je različna in lahko trdimo, da je družina ena od najnevarnejših okolij za ljudi. Razlog, zakaj je temu tako, tiči v tem, da se nasilje v družini zelo težko odkrije. Običajno traja dolga leta in ima vpliv ne samo na neposredno žrtev, ampak tudi na sekundarne žrtve, tiste, ki so bile prisotne ob enkratnem ali večkratnem izbruhu nasilja. Posameznik (nasilnež) razvije nagnjenje do nasilnega ravnanja, ker ugotovi, da si s takšnim ravnanjem lahko podredi drugo osebo (žrtev). Običajno posameznik ravna nasilno, ker nima na voljo drugih virov oz. nima moči, s katerimi bi lahko vplival na žrtev.

Družinski umor spada med »primitivne zločine«, ker je usmrtitev druge osebe posledica nenadnega in nepričakovanega napada, izbruha agresije, ki se izmakne kontroli. Umor je takrat povzročen z eksplozivno reakcijo, ki je ob izbruhu nasilnež ali žrtev ne moreta kontrolirati. Pogosto se zgodi, da je družinski umor tako imenovano pravniško dejanje, ker je rezultat reakcije na agresijo nasilneža. Storilec je izvršil kaznivo dejanje kot odgovor na nezasluženo zlo ali nedopustno krivico. V taki situaciji je storilec obrambno nastrojen in postaja »samooklicani sodnik«. Glavni čustvi, ki v tem primeru igrata zelo pomembno vlogo, sta bes in ponižanost. Ko pride do tega, da žrtev prevzame vajeti v svoje roke in postane sam svoj sodnik, jo običajno lastna prihodnost ne zanima več. Ne boji se pravnih sankcij in gleda na kaznivo dejanje kot na edini način, s katerim bo lahko prišla iz nemile situacije, v kateri se je znašla. Žrtev – storilec neredko počaka na prihod pristojnih organov oblasti, običajno se tudi sama prijavi ali stori samomor.⁶⁹

Umori, ki jih storijo ženske, so na nek način stereotipni, saj se relativno hitro lahko pridobijo ključne značilnosti storilke, žrtve in okoliščin, pod katerimi je storjeno kaznivo dejanje. Storilka je poistovetena s tradicionalno žensko, ki ima naloge, da skrbi za otroke, dela po hiši in je posledično tudi podrejena moškemu. Žrtev je oseba, ki je s storilko v intimnem razmerju. Okolje, kjer je storjeno kaznivo dejanje, je storilki dobro poznano – domače okolje. Umor se običajno pripeti v povprečno stresni situaciji za žensko ali v partnerskem razmerju, ki ga označuje eskalacija telesnega, spolnega ali psihičnega nasilja.

⁶⁸ Kanduč Z., *Onkraj zločina in kazni, Družina, partnerska razmerja in nasilje*, Ljubljana 2003, (str. 219–221).

⁶⁹ Kanduč Z., *Onkraj zločina in kazni, Ljubzen in nasilje*, Ljubljana 2003 (str. 224–225).

5. Zakonska odmera kazni

Vsak zločin ali poskus slednjega ne sme ostati nekaznovan, saj živimo v pravni državi, kjer smo pred zakonom vsi enaki. Pri izbiri in določitvi višine kazni storilcu kaznivega dejanja je treba spoštovati pogoje, določene v zakonu.⁷⁰ Poznamo nekaj različnih kazensko-pravnih sistemov glede zakonske odmere kazni. Večina jih sloni na dveh temeljnih načelih, in sicer načelu enakosti in načelu individualizacije kazenskih sankcij. Načelo enakosti se sklicuje predvsem na enako obravnavanje pred zakonom vseh obtoženih. Z druge strani je načelo individualizacije zasnovano na prilagoditvi kazenske sankcije vsakemu obtoženemu na podlagi konkretne situacije, kot tudi cilju in namenu samega kaznovanja. Obstajajo različna pravila, ki pa se precej razlikujejo glede na državo oz. pravni sistem. Države lahko razvrstimo v dve skupini. Na eni strani imamo države iz kontinentalnega pravnega sistema. Zanj so značilna zakonska pravila za odmero kazni, ki pa dopuščajo sodniku izbiro sankcije. Drugačen pristop pa je značilen za ameriški pravni sistem, ki sodniku pušča zelo malo diskrecije pri izbiri in odmeri kazni. Sodnikovo polje presoje je bistveno zoženo s smernicami, ki jih sodnik mora upoštevati in od tega ne sme odstopati. Na podlagi teh sistemov so se v praksi oblikovali trije glavni modeli sistema za odmero kazni: upravni, zakonski in sodni model. Upravni model pozna najširši razpon kazni. Višina in obseg zaporne kazni nista vnaprej določena in nista neodvisna od sodnika, temveč od posebnega upravnega organa. Sodnik ima pristojnost, da izreče zgolj nedoločeno kazen, posebni upravni organ pa odloča o tem, kdaj bo obsojeni izpuščen iz zavora. Za razliko od upravnega modela je pri zakonskem modelu odmera kazni točno določena z zakonom. V tem modelu sodnik nima nikakršne svobode pri odmeri kazni. Tretji, sodni model je najbolj fleksibilen, saj je kazen v zakonu določena v razponu. Pri uporabi tega modela sodnik v vsakem posameznem primeru presoja, kakšna kazen bo najbolj primerna glede na okoliščine.⁷¹

Na podlagi prebranih knjig in raziskovanja s tega področja menimo, da je ne glede na pravni sistem za odmero višine kazni najbolj primeren sodni model. Tak model je močno prilagodljiv glede na posamezen sodni primer oz. storilca, kjer se upoštevajo različna kazniva dejanja, različne okoliščine, v katerih je storjeno kaznivo dejanje uboja ali umora. Na podlagi teh dejstev se nato dopusti sodniku, da odmeri primerno višino kazni v okviru zakonsko predpisanega razpona.

5.1. Odmera kazni v Združenih državah Amerike

Združene države Amerike so sprejele smernice za odmero kazni, sledile pa so jim tudi nekatere druge države. Uveljavljene smernice se pojavljajo v različnih oblikah za različen spekter kaznivih dejanj. Uvedene so predvsem z namenom, da se vsem zagotovi enaka odmera kazni ne glede na okoliščine, vezane na posamezen primer ali storilca. To pomeni, da se pri določanju višine kazni izločijo vsi osebni elementi, kot so starost, spol ali socialni položaj. Razlog za izločitev osebnih elementov je neke vrste

⁷⁰ Grozdanić V., *Kada žena ubije, Odmeravanje kazne ženama ubojicama*, Rijeka 2011 (str. 267–268).

⁷¹ Plesničar M.M., Petrovec D., *Nežnejši spol, Zločin in kazen pri ženskah – odmera kazni storilkam kaznivega dejanja umora*, Ljubljana 2012 (str. 51–52).

zagotovilo, da se vsi storilci enako obravnavajo ter da subjektivni in objektivni občutek sodnika ne vplivata na odločitev o višini. Na podlagi različni raziskav, opravljenih na področju ženske kriminalitete, je razvidno, da med kaznovanjem ženskih storilk in moških storilcev obstaja velika razlika.⁷²

5.2. Kaznovalna politika v Sloveniji

Slovenija sodi v skupino manj kaznovalno naravnanih držav. Kaznovalno politiko v družbi soustvarjajo različni deležniki, od zakonodajalca, pravosodnega ministrstva, sodišča pa vse do tožilstva.⁷³ V naši državi uporabljamo sodniški model odmere kazni, kjer ima sodnik relativno velike možnosti za individualizacijo kazni. Pri odmeri se giblje v razponu, ki je zakonsko predpisan, vendar ima možnost upoštevanja olajševalnih in obteževalnih okoliščin. Slednje pripomore k individualizaciji kazni. Glavni kriteriji za odmero kazni so teža storjenega kaznivega dejanja in storilčeva krivda.⁷⁴ Slovenski sistem pri odmeri kazni temelji na postopku, kjer sta izrek o krivdi in kazni časovno in vsebinsko enaka in skupna.⁷⁵ Velik vpliv na postopek določitve kazenske odgovornosti oz. sprejemanja odločitve o višini same kazni v primeru ženskih storilk ima prav nasilje v družini. Pred 20. stoletjem je bila značilna popustljivost sodnika in kazenskega sistema do žensk storilk kaznivih dejanj. Ženskam storilkam se je nalagala kazen odvzema svobode v krajšem obsegu kot moškemu storilcu istega kaznivega dejanja.⁷⁶ Nekateri avtorji menijo, da danes tega ni več, ženske storilke so danes obravnavane enako kot moški storilci. Drugi pa celo navajajo, da se ženskam izreka ostrejša kazni. Najpogosteje gre za tako odločitev pri določitvi višine kazni predvsem v primeru uboja ali umora, ki ga stori ženska storilka. Glavni razlog za to naj bi bil v tem, da je njeno dejanje družbeno nesprejemljivo, saj ženska v tem primeru umori svojega moža ali intimnega partnerja.⁷⁷

Nasilje v družini, ki ga je storilka kaznivega dejanja pretrpela, slovenska sodišča upoštevajo kot olajševalno okoliščino pri izreku zaporne kazni. Izjema so primeri, kjer je storilka kaznivo dejanje izvršila v silobranu.⁷⁸

5.3. Neprištevnost v kontekstu »sindroma zlorabljenе ženske«

Pri izvršitvi hujšega kaznivega dejanja je storilec pogosteje kot pri drugih kaznivih dejanjih neprišteven. Neprištevnost oz. zmanjšana prištevnost je v Kazenskem zakoniku Republike Slovenije določena v 29. členu, posledica neprištevnosti pa je oprostitev

⁷² Plesničar M. M., Petrovec D., Nežnejši spol, Zločin in kazen pri ženskah - odmera kazni storilkam kaznivega dejanja umora, Ljubljana 2012 (str. 53–56).

⁷³ Plesničar M. M., Ženske in kriminaliteta, Kaznovanje žensk v Sloveniji, Ljubljana, 2018 (str. 135–137).

⁷⁴ 46. člen KZ (KZ-1-UPB2, Uradni list RS, št. 50/2012)

https://www.unodc.org/res/cld/document/svn/criminal-code-of-slovenia-slovenian_html/Slovenia_Penal_Code_as_amd_2012.pdf (11. 4. 2019).

⁷⁵ Plesničar M. M., Petrovec D., Nežnejši spol, Zločin in kazen pri ženskah – odmera kazni storilkam kaznivega dejanja umora, Ljubljana, 2012 (str. 58).

⁷⁶ Singer M., Kriminologija, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 1994 (str. 167).

⁷⁷ Farr K. A., Journal of research in crime and delinquency, Aggravating and differentiating factors in the cases of white and minority women on death row, 46, 1, 1997 (str. 260–267).

⁷⁸ <http://www.vds.rs/> (11. 4. 2019).

obtoženca. Tak primer oz. postopek je z vidika tematike, ki je obravnavana v tem magistrskem delu, ključnega pomena. Storilec ali storilka se ne šteje za prištevno, če ob storitvi protipravnega dejanja ni mogel razumeti pomena svojega dejanja oz. ni mogel obvladovati svojega ravnanja zaradi duševne motnje ali slabše duševne nerazvitosti. Zaradi bistveno zmanjšane prištevnosti pa se sme storilca mileje kaznovati.⁷⁹

Sindrom zlorabljenе ženske (angl. *battered women syndrom*) je ena izmed najpomembnejših duševnih motenj današnjega časa pri storilkah protipravnih dejanj. Koncept se je razvil v sedemdesetih letih s ciljem, da razloži duševno stanje, v katerem se znajde žrtev dolgotrajnega nasilja, kot tudi glavni razlog, zakaj se žrtev odloči, da nasilneža umori. Raziskovalci so trdili, da ženska, ki je dolga leta pod vplivom nasilja, zapade v stanje naučene nemoči in kroga nasilja, iz katerega ne najde več poti. Postane depresivna in nagnjena k samomoru. Temu sledi tudi izguba samospoštovanja, samozavest. Posledično v takem stanju ne vidi izhoda iz začaranega kroga ter kot edini način za preživetje vidi umor nasilneža. Danes je sindrom zlorabljenе ženske sprejet kot posebna oblika posttravmatske stresne motnje,⁸⁰ ni pa razlog za izrek oprostilne sodbe v evropsko-kontinentalnem pravosodnem sistemu. Prej lahko rečemo, da je sprejet kot razlog za zmanjšanje prištevnosti storilke in določanje milejše kazni.

⁷⁹ 29. člen stav. 2 in 3 KZ (KZ-1-UPB2, Uradni list RS, št. 50/2012)
https://www.unodc.org/res/cld/document/svn/criminal-code-of-slovenia-slovenian_html/Slovenia_Penal_Code_as_amd_2012.pdf (14. 4. 2019).

⁸⁰ Nikolić Ristanović V., Sindrom zlostavljane žene i njegove implikacije na pravni položaj optuženih za ubistvo, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, Beograd, 1/1996 (str. 42–60).

6. Statistični podatki

Podobno kot v svetu se tudi v Sloveniji dandanes izvrši večje število kaznivih dejanj. Za potrebe magistrskega dela smo se osredotočili na kazniva dejanja uboja in umora na področju Republike Slovenije. Podatke smo pridobili iz Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani. Osredotočili smo se na kazniva dejanja, kjer so kot storilke nastopale pripadnice nežnejšega spola. Na osnovi pridobljenih podatkov smo poskušali najti skupne točke in na nek način določiti profil posamezne storilke v različnih regijah Slovenije. Za tak način analize podatkov smo se odločili iz predpostavke, da se profil ženske storilke na področju Republike Slovenije razlikuje glede na geografski položaj. V nadaljevanju podatki prikazujejo značilnosti umorov po posamičnih regijah Slovenije, kjer kot storilke nastopajo ženske.

6.1. Gorenjska regija

Pri pregledu primerov iz severnega in severozahodnega dela Slovenije, ki predstavlja tako imenovano gorenjsko regijo, smo na podlagi sodb ugotovili, da je odstotek žensk storilk kaznivih dejanj umora ali poskusa umora zelo majhen v primerjavi z ostalimi regijami Slovenije. Na podlagi dveh podanih primerov, prikazanih v Tabeli 1, je povprečna starost storilke 38 let. Storilka nima otrok in ima dokončan prvi letnik srednje šole. V analiziranih primerih gre za osebi, ki sta v delovnem razmerju, kar predstavlja pomemben podatek za analizo v primerjavi z ostalimi regijami. Omenjeni storilki sta v delovnem razmerju, prejemata redne mesečne prihodke in sta zato tudi finančno neodvisni od svojega partnerja.

Št. sodbe	umor / uboj / poskus umora ali uboja	leto izvršitve kaznivega dejanja	mesto izvršitve	sredstvo izvršitve	starost	izobrazba	otroci	zaposlena / nezaposlena	predhodno nasilje s strani žrtve	kaznovanost pred tem	izrečena kazen (zapor / zdravljenje)
1	umor	2001	st. hiša	nož	33	srednja šola	0	zaposlena	DA	NE	5 let 6 mesev
2	poskus umora	1997	st. hiša	nož	44	osnovna šola	1	zaposlena	DA	NE	1 leto

Tabela 1: Gorenjska regija

6.2. Štajerska regija

V pregledu vzhodnega in severovzhodnega dela Slovenije oz. štajerske regije smo se srečali s sodbami, ki zajemajo šest primerov umora in dva primera poskusa umora. V vseh omenjenih primerih je umor ali poskus umora izvršen v stanovanjski hiši, s predmetom, ki je v vsakdanji uporabi. Storilka kaznivega dejanja umora v štajerski regiji je na osnovi pregledanih primerov v povprečju stara približno 50 let, ima tri otroke, je nezaposlena oziroma v pokoju in ima končanih zgolj šest razredov osnovne šole. V skoraj vseh primerih je storilka dolga leta trpela nasilje. Nobena od storilk ni bila nikoli pred tem kaznovana za kakršno koli kaznivo dejanje, kar je razvidno iz Tabele 2.

Št. sodbe	umor / uboj / poskus umora ali uboja	leto izvršitve kaznivega dejanja	mesto izvršitve	sredstvo izvršitve	starost	izobrazba	otroci	zaposlena / nezaposlena	predhodno nasilje s strani žrtve	kaznovanost pred tem	izrečena kazen (zapor / zdravljenje)
1	umor	2004	st. hiša	nož	59	6 raz. oš	3	nezaposlena	DA	NE	8 let zapor
2	umor	1999	st. hiša	sekira	53	7 raz. oš	2	nezaposlena	DA	NE	8 let zapor
3	umor	1999	st. hiša	nož	69	brez šole	6	upokojenka	DA	NE	psihiatrično zdravljenje
4	umor	1999	st. hiša	nož	59	4 raz. oš	6	upokojenka	DA	NE	1 leto 4 mesece zapor
5	umor	1997	st. hiša	sekira	44	8 raz. oš	3	nezaposlena	NE	NE	10 let zapor
6	umor	2004	st. hiša	davljenje	54	6 raz. oš	3	nezaposlena	DA	NE	psihiatrično zdravljenje
7	poskus umora	2001	st. hiša	sekira	46	8 raz. oš	2	nezaposlena	DA	NE	5 let zapor
8	poskus umora	2012	st. hiša	kladivo	18	3 leta srednje šole	0	nezaposlena	NE	NE	5 let 6 mesecev zapor

Tabela 2: Štajerska regija

6.3. Dolenjska regija

Južni in jugovzhodni del Slovenije pripadata dolenjski regiji. Ko govorimo o tem delu Slovenije, lahko zaključimo, da so v tej regiji ženske storilke kaznivih dejanj umora in poskusa umora stare v povprečju 51 let in imajo običajno dva otroka. Večinoma gre za osebe, ki so upokojene in imajo končane zgolj štiri razrede osnovne šole. V vseh primerih je kaznivo dejanje storjeno v stanovanjski hiši, kot sredstvo izvršitve kaznivega dejanja je uporabljen predmet, ki se je znašel pri roki v času izvršitve kaznivega dejanja. Vse storilke so pred tem trpele hudo nasilje in so bile do tedaj še nekaznovane. Ti podatki so prikazani tudi v Tabeli 3.

Št. sodbe	umor / uboj / poskus umora ali uboja	leto izvršitve kaznivega dejanja	mesto izvršitve	sredstvo izvršitve	starost	izobrazba	otroci	zaposlena / nezaposlena	predhodno nasilje s strani žrtve	kaznovanost pred tem	izrečena kazen (zapor / zdravljenje)
1	umor	2007	st. hiša	sekira	53	6 raz. oš	1	upokojenka	DA	NE	6 let zapor
2	poskus umora	2000	st. hiša	nož	37	4 raz. oš	1	nezaposlena	DA	NE	2 leti zapor
3	umor	1997	st. hiša	sekira	55	4 raz. oš	1	upokojenka	DA	NE	osvobodilna sodba
4	poskus umora	2010	st. hiša	kamen	61	2 raz. oš	3	upokojenka	DA	NE	pogojna 4 mesece

Tabela 3: Dolenjska regija

6.4. Primorska regija

Pod primorsko regijo štejemo obalni, zahodni in jugozahodni del Slovenije. Za to regijo smo imeli na razpolago sodbe iz Kopra in Nove Gorice. Razlika v primerjavi s štajersko in dolenjsko regijo je predvsem v tem, da so storilke kaznivih dejanj na Primorskem mlajše. Slednje imajo posledično tudi višjo stopnjo izobrazbe – v povprečju dokončan prvi letnik srednje šole. Povprečna starost storilke v analiziranih primerih s področja primorske regije je 41 let. Podobno kot v drugih regijah po Sloveniji je tudi tu storilka trpela nasilje v družini in ni bila kaznovana za kakršnokoli drugo kaznivo dejanje pred tem. Pomembno dejstvo predstavlja to, da so skoraj v vseh primerih storilke zaposlene. Podrobne podatke za primorsko regijo prikazuje Tabela 4.

Št. sodbe	umor / uboj / poskus umora ali uboja	leto izvršitve kaznivega dejanja	mesto izvršitve	sredstvo izvršitve	starost	izobrazba	otroci	zaposlena / nezaposlena	predhodno nasilje s strani žrtve	kaznovanost pred tem	izrečena kazen (zapor / zdravljenje)
1	umor	1997	st. hiša	sekira	44	osnovna šola	1	nezaposlena	DA	NE	8 let zapor
2	umor	2003	st. hiša	sekira	35	srednja šola	0	zaposlena	DA	NE	8 let zapor
3	uboj	1996	st. hiša	pistola	28	srednja šola	0	zaposlena	DA	NE	oprostilna sodba
4	uboj	1994	st. hiša	nož	44	osnovna šola	1	zaposlena	DA	NE	pogojna 4 mesece
5	umor	1998	st. hiša	keramični okrask	56	osnovna šola	2	upokojenka	DA	NE	2 leti zapor

Tabela 4: Primorska regija

7. Zaključek

Kriminaliteta žensk, bolj natančno umori ali uboji s strani žensk storilk, ne predstavlja redkosti v današnjem času. A kljub temu je še vedno število moških storilcev bistveno višje od žensk storilk, vendar pa ženska kriminaliteta ni zanemarljiva, saj narašča, zato menimo, da je ključnega pomena, da se vse značilnosti, dejavniki in razlogi za kaznivo dejanje umora ali uboja, ki ga izvrši ženska, podrobno proučijo s ciljem preprečevanja takšnih kaznivih dejanj v prihodnosti.

Raziskave kažejo, da ni neke eksplicitne zakonitosti, šablone, po kateri lahko sklepamo, kakšen je tipičen profil ženske storilke kaznivega dejanja. Teorija in tudi praksa sta pokazali, da so žrtve umorov, ki jih izvršijo ženske, praviloma njihovi intimni partnerji, ki so pred tem izvajali različne oblike nasilja nad storilko. Glavno sredstvo, za katero se odločajo ženske pri izvršitvi kaznivega dejanja, so nož, sekira ali strelno orožje. Kraj izvršitve je običajno stanovanjska hiša, kjer se pred umorom zgodi napad s strani žrtve. Pred tem običajno pride do hudega prepira, ki kot eskalacija nesoglasja med partnerjema predstavlja glavni vzrok kaznivega dejanja – umora. Obstajajo primeri, kjer se ženska odloči za izvršitev umora po tem, ko se napad s strani nasilneža zaključi. Včasih celo med napadom in dejansko izvršitvijo uboja ali umora preteče nekaj dni ali celo tednov. Razlog leži predvsem v tem, da so žrtve nasilja psihično bolj nestabilne osebe. Velikokrat se zgodi, da enostavno ne morejo več trpeti nasilja in se zato odločijo, da same naredijo temu konec in prekinejo nasilje z umorom svojega nasilneža. Ženska, ki stori tako kaznivo dejanje, je običajno nižje izobrazena, ima končano le osnovno šolo, ob tem je nezaposlena ali je v pokoju. Z nasilnim partnerjem ima v povprečju enega ali dva otroke in nikoli do takrat ni bila kaznovana za kakršnokoli kaznivo dejanje. Na podlagi vsega navedenega menimo, da je način za preprečevanje kaznivih dejanj uboja ali umora partnerja s strani ženske storilke treba iskati v smeri preprečevanja nasilja v družini. Več pozornosti je treba posvetiti predvsem osveščanju žrtv nasilja, spodbujanju in grajenju njihovega poguma. Policijski in pravosodni organi morajo biti ustrezno usposobljeni, da v takih situacijah uspejo učinkovito odreagirati.

Nasilje v družini ni samo problem družine oz. intimnih partnerjev, ampak je problem celotne družbe, vsakega izmed nas, ki naslednji dan na ulici sreča naključno mimoidočo žensko z modricami na obrazu, zlomljenimi zobmi ali drugimi poškodbami na telesu. O tem se nikoli ne sme molčati, saj to ni način za preprečevanje takih pojavov. Črne številke, ki govorijo o nasilju v družini, so zaskrbljujoče. Vsako nasilje v družini, ki traja več let, se konča s smrtjo žrtve, v veliki večini so to ženske. Vsi mi, ki živimo v taki družbi, smo odgovorni za te pojave. Naša dolžnost je, da prijavimo nasilje, preden bo prepozno za ukrepanje. Ukrepati moramo, preden ena oseba zgubi življenje, druga pa konča v zaporu. Delati je treba predvsem na preventivnih ukrepih, da do takih situacij ne pride.

Skladno s tem predlagamo, da se v Kazenski zakonik Republike Slovenije doda nova privilegirana oblika odvzema življenja, če ga izvrši oseba kot posledico dolgoletnega nasilja v družini. Beseda družina vsakemu od nas veliko pomeni in je sinonim za tako imenovani »safe zone«, mesto, v katerem se vsi počutimo najbolj varno in sproščeno. Žrtve nasilja v družini nimajo takega občutka in njihovo vsakdanje življenje ni varno,

saj vedno živijo v strahu pred nasilnežem. Strah žrtve je odvisen od dnevnega razpoloženja nasilneža, kar se lahko nekontrolirano stopnjuje, posledice pa bodo občutne in vidne na telesu žrtve. V primeru, da bi v zakon inkriminiral privilegirani umor, bi se naša država približala vrednotam, v katerih je sindrom zlorabljenе ženske olajševalna okoliščina ali celo razlog za odpustitev kazni ali za izrek oprostilne sodbe.

Literatura

Auerhahn K., Adjudication outcomes in intimate and non-intimate homicides, *Homicides Studies*, 11, 2007.

Belušič I., *Kriminologija i socijalna integracija*, Vol 11, Kriminalitet žena, 2003.

Bourget D., Gagne P., *Behavioral Sciences and the Law*, 30, Women who kill their mates, 2012.

Curran D., *Judicial disertation and Defendant's sex*. *Criminology* 21, 1983.

Dobash V., *Women's Violence to Men in Intimate Relationships*, *British Journal of Criminology*, 2004.

Dundović V., *Ubojstva intimnih partera*, Hrvatsko udruženje za kazneno pravo i praksu, Zagreb, 2007.

Dugan L., Rosenfeld R., Nagin S., *Exposure reduction or retaliation? The effects of domestic violence resources on intimate-partner homicide*. *Law and society review*, 2003.

Eriksson L., Mazerolle P., *A general strain theory of intimate partner homicide*, *Aggression and violent behavior*, 2013.

Farr K.A., *Journal of research in crime and delinquency*, *Aggravating and differentiating factors in the cases of white and minority women on death row*, 46, 1, 1997.

Filipčič K., *Nasilje v družini*, Ljubljana, Bonex 2002.

Filipčič K., *Pojavnosti nasilja in odzivnost na nasilje v zasebni sferi in partnerskih odnosih*, Institut za kriminologijo, Ljubljana, 2010.

Filipčič K., *Pojavnost nasilja in odzivnost na nasilje v zasebni sferi in partnerskih odnosih*, Raziskava št. 166, Ljubljana.

Filipčič K., *Sistemeski pristop k obravnavanju nasilja v družini*, *Nasilje v družini-poti do rešitev*, Posebno poročilo Varuha človekovih pravic 2004.

Grozdanović V., *Kada žena ubije*, Rijeka 2011.

Harbort V., *Wenn Fraen morden*, *Spektakulare Kriminalfalle – vom Gattenmord bis zur Serientotung*, Eichborn, 2008.

Hudolin V., *Bolesti ovisnosti*, Zagreb 1997.

Kanduč Z., *Kriminologija*, 1999.

Kanduč Z., *Onkraj zločina in kazni*, *Družina, partnerska razmerja in nasilje*, Ljubljana 2003.

- Kanduč Z., Onkraj zločina in kazni, Ljubezen in nasilje, Ljubljana 2003.
- Kanduč Z., Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Ljubljana 52 / 2001/4.
- Kanduč Z., Ženske in kriminaliteta, Kriminalke in kriminalci, 2018.
- Konstantinović Vilić S., Zbornik radova Pravnog Fakulteta u Nišu, 65/2013.
- Konstantinović Vilić S., Žene ubice, Niš, Gradina 1986.
- Kovčo i., Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Ubojstva v Hrvatskoj – razlike u pasivnom socio-ekonomskom statusu počinitelja različitog spola, 4, 1, 1997.
- Kovčo I., Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Neke karakteristike ubojstava intimnih partnera u Hrvatskoj, 3, 1, 1996.
- Kazenski zakonik (KZ-1-UPB2) Uradni list RS. Št. 50/2012.
- Mahmutović Dž., Fenomenologija i obim kriminaliteta žena u Federaciji Bosne i Hercegovine, Revija za pravo i ekonomiju, 2009., br. 1.
- Martinović I., Kada žena ubije, Odklanjanje dugotrajnog nasilja u obitelji, Rijeka, 2011.
- Meško G., Kriminologija, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, 2008.
- Morrissey V., When women kill, Questions of agency and subjectivity, London 2003.
- Mrvić Petrović N., Žene-ubice-žrtve dugogodišnjeg porodičnog nasilja, Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja 1/1993.
- Nikolić Ristanović V., Družbeno nadzorstvo in kriminaliteta žensk, Revija za kriminalistiko in kriminologijo 1/1993.
- Nikolić Ristanović V., Družbeno nadzorstvo in kriminaliteta žensk, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Ljubljana 42, 1991.
- Nikolić Ristanović V., Sindrom zlostavljane žene i njegove implikacije na pravni položaj optuženih za ubistvo, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, Beograd, 1/1996.
- Petrovec D., Zamenjava vloge – od žrtve do storilke kaznivega dejanja, Nasilje nad ženskami, Institut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, Ljubljana, 1990.
- Petrović D., Nasilje nad ženskami – zlasti v družini, Zamenjava vloge – od žrtve do storilca kaznivega dejanja, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, 1990.
- Plesničar M. M., Nežnejši spol, 2012.
- Plesničar M.M., Petrovec D., Nežnejši spol, Zločin in kazen pri ženskah – odmera kazni storilkam kaznivega dejanja umora, Ljubljana 2012.

- Plesničar M.M., *Ženske in kriminaliteta, Kaznovanje žensk v Sloveniji*, Ljubljana, 2018.
- Podreka J., *Intimnopartnerski umori v Sloveniji in njihova spolna zaznamovanost*, *Revija za kriminalistiko in kriminaliteto*, Ljubljana 65, 1, 2014.
- Pornari D., Dixon W., Humphreys W., *Systematically identifying implicit theories in male and female intimate partner violence perpetrators*, *Aggression and Violent Behaviour*, 2013.
- Repič Slavič T., *Nemi kriki spolne zlorabe in novo upanje*, Društvo Mahorjeva družba, Celje 2008.
- Rus Makovec M., *Družina in nasilje, Nasilje v družini – poti do rešitev, Posebno poročilo Varuha človekovih pravic* 2004.
- Simeunović Patić B., Jovanović S., *Intimnopartnerski umori v Srbiji: pojavne oblike, značilnosti, dejavniki, tveganja in spolne nesimetrije*, *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, Ljubljana, 68, 1, 2017.
- Simović V., *Kriminalitet žena*, Novi Sad, Progres 1960.
- Sijeračić Čolić H., *Ženske in kriminaliteta, Institut za Kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Kriminalitet žena u Bosni i Hercegovini*, Ljubljana 2018.
- Singer M., *Kriminologija*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 1994.
- Singer M., *Kriminologija*, Nakladni zavod Globus, Zagreb 1996.
- Sterle J., *Kriminaliteta žensk*, *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 49/1998.
- Sterle J., *Umori v Sloveniji v letih 1990-1997*, *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, Ljubljana 50, 4, 1999.
- Swatt M., *Exploring the difference between male and female intimate partner homicides*, *Homicide Studies*, 2006.
- Šelih A., *Ženske, kazensko pravo in kriminaliteta: storilke kaznivega dejanja detomora in umora v spisih Deželnega sodišča v Ljubljani (1899-1910)*.
- Šelih A., *Ženske in kriminaliteta, Kriminaliteta žensk v Sloveniji v obdobju 2003-2015*, Institut za Kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Ljubljana 2018.
- Šelih A., *Žene i kazne zatvora*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2001.
- Šelih A., *Kriminaliteta telesnih poškodb na območju občine Slovenska Bistrica*, Maribor 1963.
- Šelih A., Filipčič K., *Intimnopartnersko nasilje nad ženskami*, *Kriminologija*, Ljubljana 2015.

Škorić M., Debeljak S., Karlavaris Bremer U., Žene i nasilje – žrtve i počiniteljice, Analiza sociodemografskih i kriminološko-viktimoloških karakteristika počiniteljica.

Vlachova M. in BIASON L., Women in an Insecure World, Geneva, 2005.

Voglar M., Družinski umori v Sloveniji, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Ljubljana, 48, 1, 1997.

Zavod za kriminološka istraživanja DSUP-a, Krivična djela lišenja života na području Narodne Republike Hrvatske, 1959.

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (Uradni list RS, št. 16/08, 68/16 in 54/17 – ZSV-H) člen 3/5.

Walklate S., Gender and crime, 1995.

Yourstone J., Kristiansson M., International journal of law and psychiatry, 31, Women who kill: a comparison of the psychosocial background of female and male perpetrators, 2008.

Spletni viri

https://www.unodc.org/res/cld/document/svn/criminal-code-of-slovenia-slovenian_html/Slovenia_Penal_Code_as_amd_2012.pdf?fbclid=IwAR2covhIs9-4-efcdhDjk5V0Vat9tEW0oafDIu1RZGfV1_OcdHFE_8SdysM (11.04.2019)

https://research-repository.griffith.edu.au/bitstream/handle/10072/57785/89339_1.pdf%3Bsequence=1 (28.04.2019)

https://www.unodc.org/res/cld/document/svn/criminal-code-of-slovenia-slovenian_html/Slovenia_Penal_Code_as_amd_2012.pdf (14.04.2019)

<http://www.prafak.ni.ac.rs/files/zbornik/65-LAT/boba-LAT65.pdf> (10.3.2019)

https://www.unodc.org/res/cld/document/svn/criminal-code-of-slovenia-slovenian_html/Slovenia_Penal_Code_as_amd_2012.pdf (12.06.2019)

<http://www.vds.rs/> (11.04.2019)